

Türkiye’de 2011-2021 Yılları Arasında Uçucu Nitelikli Maddelerin Kullanımına Yönelik İstatistikî Verilerin Değerlendirilmesi

Evaluation of Statistical Data on the Use of Volatile Substances between 2011-2021 in Turkey

Nurhalime Akkaya ¹ , İlker Aktürk ¹ , Ömer Miraç Yaman ¹

1. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa, İstanbul

Abstract

This study was conducted to analyze data on inhalant users from studies in the last 10 years in Turkey. The lack of sufficient studies on the abuse of volatile substances in Turkey has led to the need for this study. In addition, since the studies conducted are mostly general studies on substance addiction, making it difficult to obtain detailed information about inhalant users, it was aimed to draw a picture of inhalant users in this study. The data was collected by searching for keywords from various search engines. The research was conducted with the systematic review method to evaluate the studies between 2011-2021. In the study, the studies conducted in Turkey were examined and the data were tabulated with a holistic approach. As a result of the examination, 202 studies were examined in depth. In the findings part of the research, the quantitative characteristics of the studies and the quantitative and qualitative characteristics of inhalant users are explained in detail. As a result of the study, it was seen that studies on inhalant users are mostly in the type of master's thesis and articles, there are no comprehensive studies on the subject, and quantitative data are often found in studies on substance addiction. Studies dealing with the properties of volatile substances are generally case reports. Since the case reports do not represent large user groups, they do not allow to obtain comprehensive information. As a result of the study, it was thought that the subject should be brought to the agenda by the researchers because it was not adequately addressed in studies and because young children were a risk group.

Keywords: Volatile substance, volatile substance addiction, addiction, glue addiction

Öz

Bu çalışma, Türkiye’de son 10 yıldaki çalışmalardan uçucu madde kullanıcılarıyla ilgili verilerin analiz edilmesi amacıyla yapılmıştır. Türkiye’de uçucu maddelerin kötüye kullanımını konu edinen yeterli çalışmanın olmaması bu çalışmanın yapılması ihtiyacını doğurmuştur. Ayrıca yapılan çalışmaların sıklıkla madde bağımlılığıyla ilgili genel çalışmalar olması uçucu madde kullanıcılarıyla ilgili detaylı bilgiler edinilebilmesini zorlaştırdığından bu çalışmada uçucu madde kullanımı ile ilgili genel durumu ortaya koymak hedeflenmiştir. Veriler çeşitli arama motorlarından anahtar kelimelerin aratılması ile toplanmıştır. Araştırma, 2011-2021 arasındaki çalışmaların değerlendirilmesi için sistematik derleme metoduyla yapılmıştır. Çalışmada Türkiye’de yapılmış çalışmalar incelenerek verileri, bütüncül bir yaklaşımla tablolştırılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda 202 çalışma derinlemesine incelenmiştir. Araştırmanın bulgular kısmında çalışmaların niceliksel özellikleri ile uçucu madde kullanıcılarının niceliksel ve niteliksel özellikleri detaylıca aktarılmıştır. Çalışma sonucunda uçucu madde kullanıcılarıyla ilgili çalışmaların sıklıkla yüksek lisans tezi ve makale türünde olduğu, konu hakkında geniş kapsamlı çalışmaların bulunmadığı, nicel verilere sıklıkla madde bağımlılığını konu edinen çalışmaların içinde rastlandığı görülmüştür. Uçucu maddelerin niteliklerini konu edinen çalışmalar genellikle olgu sunumu yapılan makalelerdir. Olgu sunumları geniş kullanıcı gruplarını temsil etmediğinden kapsamlı bilgilere edinilmesine imkân sağlamamaktadır. Çalışma sonucunda konunun, araştırmalarda yeterince ele alınmaması ve küçük yaşta çocukların risk grubu olması nedenleriyle araştırmacılar tarafından gündeme alınması gerektiği düşünülmüştür.

Anahtar kelimeler: Uçucu madde, uçucu madde bağımlılığı, bağımlılık, yapıştırıcı madde bağımlılığı

Giriş

Dünyada ve ülkemizde bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımı ve kullanılan maddelerin çeşitliliği giderek artmaktadır. Bağımlılık yapıcı özelliği nedeniyle istismar edilen maddelerden uçucular, kullanımı giderek artan maddeler arasındadır (1). Uçuculara, yapıştırıcı özelliği nedeniyle günlük yaşamımızda sıklıkla kullandığımız bali ve tineri, eter gibi anestezik maddeleri, aseton içerikli maddeleri örnek vermek mümkündür (2). Bu maddeler, günlük yaşamda farklı işlevleri olup erişilebilir olduğundan genellikle madde kullanım sürecinin başlangıcında yer almakta ve erken yaşlarda kullanılmaktadır. Maddelerin ucuzluğu ve satışında yasal bir engelin bulunmaması da bu maddeleri ulaşılabilir kılmaktadır (3). Yapılan çalışmalarda da ergenlerin uçucu kullanımı noktasında daha ön planda olduğu görülmektedir (4). Bu maddelerin erken yaş gruplarında görülmesi uçucu madde kullanımı konusundaki çalışmaların odağının 12-17 yaş aralığından oluşmasına neden olmaktadır (5).

Uçucu madde kullanımına erken yaşlarda başlayan madde kullanıcılarının ileriki yaşlarda başka maddeleri deneyimledikleri düşünüldüğünde uçucular, diğer maddeleri kullanmaya başlamada bir basamak niteliği taşımaktadır (6). Ayrıca madde kullanan gruplara yakınlık, uçucular ile ilişkili işlerde çalışma, ekonomik mağduriyet, coğrafi ve etnik izolasyon, aile içindeki şiddet ve ihmal durumu, yaşça küçük olma bu maddelerle tanışmada risk faktörleri olarak sıralanabilir (5,6).

Uçucu maddeleri, bağımlılık yapıcı diğer maddelerden farklı kılan özellik, madde kullanıcılarının beyinlerinde oluşturduğu etkilere bağlı bilişsel sorunlardır (7). Uçucu maddelerin yağda çözünebilen maddeler olması ve beyinde çok fazla yağ molekülünün bulunması bu maddelerin beyne etki etmesinin sebebidir (8). Bu maddeler, çoğunlukla soluma yöntemi ile kullanılmaktadır (4). Çakmak gazının ise ağız içine sıkılarak kullanıldığı bilinmektedir (4). Bu maddelerin etkileri hızlı başlayıp akut kullanımında birkaç dakika sürmektedir (5). Kullanımından hemen sonra etkisini gösteren bu maddelerin etkisinin kısa sürede geçmesi, bireyin maddeyi tekrar kullanmasına sebep olarak bağımlılık yapıcı etkiyi arttırmaktadır (9).

Madde kullanımı sonrası etkilere bakıldığında aşırı heyecan, öfori (neşe eğilimi), hafif sarhoşluk hali, görme bozukluğu, bulantı, kusma, baş dönmesi, halusinasyon görme gibi etkiler görülebilmektedir (5). Bu maddelerin neredeyse tamamı kronik kullanımında beyin hasarına sebep olurken; bazılarının ise kendilerine özgü etkileri görülebilmektedir. Örneğin tolüen sağırlığa neden olabilir (4,5). Çakmakların içerisinde bulunan bütanın ölüm gibi kardiyak yan etkileri nadir olsa da bazen ölümlere neden olabilmektedir (10).

Kolay ulaşılabilir ve fazlaca risk faktörüne sahiplik yapan yapısı sebebiyle uçucular hakkında detaylı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Zira madde kullanım sürecinin başlarında yer alması, küçük yaş grupları tarafından kullanılması gibi unsurlar, bu konuya daha dikkatli eğilme zorunluluğu oluşturmaktadır. Fakat Türkiye’de uçucu madde kullanımına odaklanan araştırma sayısı görece azdır. Buradan hareketle, bu çalışmada, Türkiye’de uçucu madde kullanımı ile ilgili çalışmalar üzerinden bütüncül bir değerlendirme yapılması ve bu maddelerin kullanımının ülkemizdeki durumunun incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda 2011 ve 2021 yılları arasını kapsayan 10 yıllık süreçte, ülkemizde uçucu maddelerin kullanımıyla ilgili verilere erişilen çalışmaları sistematik derleme metoduyla değerlendirme amacı güdülmektedir.

Yöntem

Anahtar kelimeler aratılarak ulaşılan araştırmaların bulgularında uçucu madde ile ilgili istatistiksel verilere rastlananlar okunarak çalışmanın nerede ve kimlerle yapıldığı, örneklem sayısı, örneklem yaş aralığı ve ortalaması ve uçucu maddeler ile ilgili olan bulguları derlenmiştir. Çalışmalar zehirlenme, yanık ve ölüm, kimyasal maddeye maruz kalma, madde kullanımı, lise ve üniversite öğrencilerinde madde kullanımı, cezaevinde kalan bireylerde madde kullanımı, madde kullanımına bağlı olarak hakkında denetimli serbestlik kararı alınan bireylerde madde kullanımı, psikiyatrik hastalık öyküsü olan bireylerde madde kullanımı ve diğer çalışmalar olarak içeriklerine göre konu başlıklarına ayrılarak analiz edilmiştir. Zehirlenme ile ilgili çalışmalar doğrudan uçucu maddeyi kötüye kullanan bireylerle yapılmış da bu maddelere maruz kalmanın ve zehirleyici etkilerinin incelenmesi bakımından önem arz etmektedir.

2011-2021 yılları arasında Türkiye’de uçucu madde kullanımına odaklanan bu çalışmada, ilgili konu bağlamında yapılmış makalelerin ve tezlerin değerlendirilmesi için sistematik derleme metodu kullanılmıştır. Sistematik derleme, çalışılan konuyla ilgili araştırmaların belirlenmesi, eleştirel şekilde ele alınması, toplanan araştırmaların ortak bir değerlendirmeye tabii tutularak elde edilen verilerin analiz edilmesini kapsamaktadır (11,12). Bu bağlamda, ilgili konuyla ilgili tüm araştırmaların kapsamlı şekilde taranması ve belirli kriterlere göre çalışmaya dahil edilerek ortak bulguların analizi amaçlanmaktadır.

Veri Toplama Yöntemi

Uçucu maddelerin kullanımı noktasında ilgili tarihler aralığında yapılmış çalışmalara ulaşmak için bazı anahtar kelimeler ve dâhil etme kriterleri kullanılmıştır. Bu bağlamda bu çalışmada veri olarak alınmış araştırmalara ulaşmak için Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ), Google Scholar, Dergipark ve Türk Psikiyatri Dizini üzerinden tarama yapılmıştır. İlgili tarama motorlarında 2011-2021 yılı aralığında; “uçucu madde, uçucu madde bağımlılığı, uçucu bağımlılığı, uçucu madde yanığı, inhalan, volatil madde, volatil substance, AMATEM, ÇEMATEM, çakmak gazı, çakmak gazı ölüm, çakmak gazı zehirlenme, çakmak gazı kötüye kullanımı, bütan, bütan gazı, bütan inhalasyonu, bütan adli tıp, lighter gas, tolüen, tolüen inhalation Turkey, tiner bağımlılığı, tiner adli tıp, tiner, tiner inhalasyonu, substance abuse, bally, toksikoloji madde, toksikoloji adli tıp, adli tıp madde, f18 inhalan, koklama kimyasalları, çözücü madde, uyuşturucu madde, uyuşturucu, madde kullanım, madde bağımlısı, madde bağımlılığı.” anahtar kelimeleri üzerinden arama yapılmıştır. Anahtar kelime listesi; uçucu madde, uçucular, uçucu kullanımı şeklindeki anahtar kelimeler ile yapılan tarama sonucunda elde edilen araştırmaların anahtar kelimeleri incelenerek oluşturulmuştur. İlgili anahtar kelimeler ile yapılan tarama sonucunda 14.535 çalışmaya ulaşılmıştır. Bunlardan 585’i Ulusal Tez Merkezi’nden (YÖKTEZ), 9408’i Google Scholar’dan, 4399’u Dergipark’tan, 143’ü Türk Psikiyatri Dizini’nden erişilen çalışmalardır.

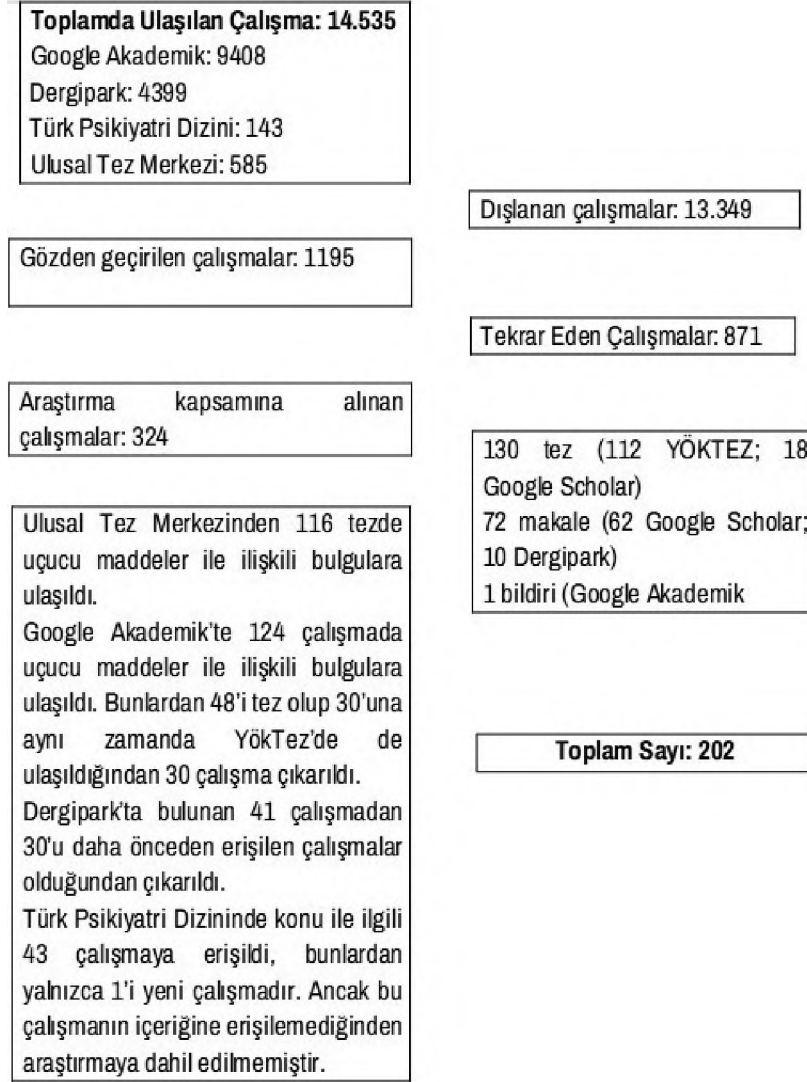
YÖKTEZ üzerinden yapılan taramada, ilgili anahtar kelimeler doğrultusunda ulaşılan 585 sonuç incelenmiş, bunlardan 116’sında uçucu madde kullanımı ile ilgili verilere rastlandığından, bunlar çalışma kapsamına alınmıştır. Google Scholar üzerinden yapılan taramada ise yıllar aralık olarak değil tek tek girilerek tarama yapılmış ve çıkan tüm sonuçlar incelenmiştir (2011-2011, 2012-2012 şeklinde girilmiş ve çıkan sonuçlar incelenmiştir.). Google Scholar’da anahtar kelimelerin aranması ile çıkan 9408 sonuç incelenmiş ve 307 çalışma değerlendirilmiştir. Bu sonuçlardan 124’ünde uçucu madde kullanımı ile ilgili istatistiksel verilere rastlandığından çalışma kapsamına alınmıştır. Dergipark’ta çıkan sonuçlar 30 sayfa (ortalama) sonrasında konudan uzaklaştığı için ilk 30 sayfa taranmıştır. Tüm makale türlerinde “2004 sonrası (son 20 yıl)” seçeneği işaretlenerek tarama yapılmış ve 2011 yılı sonrasındaki veriler değerlendirilmiştir. Dergipark’ta toplam 4399 sonuç incelenmiştir. Sonuçlardan 261’i konu ile ilgili olduğu için incelenmiş ve bunlardan 41’inde uçucu madde kullanımı ile ilgili verilere rastlandığından çalışmaya dahil edilmiştir. 41 çalışmadan 11’i diğer arama motorlarında ulaşılabilen çalışmalardır. Türk Psikiyatri Dizini’nde “makale ara” sekmesinde “tüm dergiler” seçilerek anahtar kelimeler aranmıştır. Türk Psikiyatri Dizini’nde erişilen 143 çalışmadan 42’si uçucu madde kullanımı ile ilişkili olduğundan detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmalardan 3’ü diğer arama motorlarında erişilen çalışmalar olduğundan çıkarılmıştır. 1 çalışmaya ise uçucu maddeler ile ilişkili olmasına rağmen erişilememiştir. 38 çalışmada uçucu madde kullanımı ile ilgili istatistiğe rastlanmadığından araştırma kapsamına alınmamıştır. Ayrıca 9 çalışma, uçucu maddelere iş yerlerinde maruz kalan katılımcılarla yapılması ve bu çalışmaların uçucu maddeyi kötüye kullanan kimseleri temsil etmemesi nedenleriyle çalışma kapsamı dışında tutulmuştur.

Toplamda ulaşılan 202 çalışmanın araştırmaya dâhil edilme kriterleri aşağıdaki gibidir:

1. 2011 ve 2021 yılları arasında yayımlanmış olması,
2. Uçucu madde kullanımına doğrudan veya dolaylı olarak temas ediyor olması (uçucu madde kullanımı hakkında olması veya uçucu madde kullanımını da içeriyor olması),
3. Çalışmanın Türkiye içerisinde yapılmış olması.

Yukarıdaki dahil etme kriterleri kapsamına giren toplam; 74 yüksek lisans tezi, 17 doktora tezi, 38 uzmanlık tezi, 72 makale ve 1 bildiri olmak üzere toplamda 202 çalışma analiz edilmiştir.

Araştırmanın kapsamını, yapılan literatür taraması neticesinde erişilen 202 çalışma oluşturmaktadır. Bu çalışmalardan 172'si, örnekleme doğrudan uçucu madde kullanıcıları olmayan ancak örneklem grubu arasında uçucu madde kullanıcıları olan çalışmalar iken, 31 çalışmanın örneklemini doğrudan uçucu madde kullanıcısı olan bireyler oluşturmaktadır.

Şekil 1. Araştırmaların seçimi ve ayrıştırılması

Çalışmalar analiz edilirken örneklem grubun uçucu madde kullanıcısı olduğu çalışmalar, kullanıcıların niteliklerini değerlendirebilmek için ayrıca ele alınmıştır. Örneklem grubu uçucu madde kullanıcısı olan 31 çalışmadan 20'si uçucu madde kullanımı olan olguların sunulduğu çalışmalardır. Bu çalışmalarda kullanıcıların sosyal ilişkileri, eğitim hayatı, yaş ve cinsiyeti gibi bilgilere diğer çalışmalara nazaran daha net ulaşıldığından olgu sunumu yapılan çalışmalar ayrıca ele alınmıştır. Çalışmanın bulgularında uçucu madde kullanıcısı olan bireylerin nitelikleri ile ilgili çoğunluğun erkek olması, eğitim hayatını sonlandırması gibi çıkarımlara yer verilmiştir.

Çalışmalardan bazılarında yaşam boyu uçucu deneyimi olan katılımcı sayısına net olarak ulaşılamadığından çalışmadaki minimum kullanıcı sayısı baz alınmıştır. Örneğin Canbulat'ın (2011) çalışmasında uçucu deneyimi olan erkek öğrenci sayısı 2 olarak belirtilirken halen kullanan erkek öğrenci sayısı 3 olarak ifade edildiğinden, uçucu deneyimleyen erkek öğrenci sayısı en az 2 olarak değerlendirilmiş ve istatistiklere bu şekilde yansıtılmıştır (13)

Veri Analizi

Çalışma kapsamında erişilen bulgular araştırmaların yöntem ve türlerine göre, çalışmaların sayısının ve türlerinin yıllara dağılımına göre, örnekleminin tamamı uçucu madde kullanıcısı olan çalışmalar da ayrıca yıllara ve türlere göre, çalışmalardaki örneklemin yaş aralığı ve yaş ortalamalarına göre, örnekleminin tamamı uçucu madde kullanıcılarından oluşan çalışmalar örneklemin özelliklerine göre ele alınmıştır. Çalışmanın türüne göre yapılan değerlendirmede çalışmaların; yüksek lisans tezi, doktora tezi, uzmanlık tezi, araştırma makalesi ve olgu sunumu olmasına göre bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışmaların doğrudan-dolaylı yapısına göre yapılan incelemelerde doğrudan uçucu madde odağında olan çalışmalar ve uçucu maddeyi dolaylı olarak ele alan çalışmalar şekilde inceleme yapılmıştır. “Doğrudan çalışmalar” ifadesi, uçucu madde kullanıcılarını konu edinen ve örnekleminin tamamı uçucu madde kullanıcılarından oluşan çalışmaları temsil etmektedir. “Dolaylı çalışmalar” ifadesi ise konusu doğrudan uçucu madde kullanıcılarıyla ilgili olmayan bulgularında uçucu madde kullanıcılarıyla ilgili verilere rastlanan çalışmaları ifade etmek için kullanılmıştır. Bu çalışmaların örnekleminin tamamı uçucu madde kullanıcılarından oluşmamaktadır. Örneklem sayısına göre yapılan değerlendirmede; hayat boyu en az bir kez uçucu kullanımı bulunan kişi sayısı araştırılmıştır. Örneklem özelliklerine göre yapılan değerlendirmede örneklemin; ortalama yaşı, cinsiyet özellikleri incelenmiştir. Çalışmanın konusuna göre yapılan değerlendirmede çalışmaların konu bağlamında tematik yapıları incelenmiştir. Çalışmanın konumuna göre yapılan değerlendirmede ise çalışmaların yapıldığı iller bağlamında bir inceleme yapılmıştır.

Bulgular

Erişilen Çalışmalar

Araştırma sürecinde elde edilen bulgular Tablo 1 ve Tablo 2’te yazar/lar, yayın yılı, araştırmanın yapıldığı il, yaş aralığı ve yaş ortalaması ve araştırmaların uçucu madde kullanıcıları ile ilgili bulgularına göre tasnif edilmiştir. Tablo 1 olgu sunumu dışındaki tüm çalışmaları, Tablo 2 ise olgu sunumu çalışmalarını göstermektedir. Olgu sunumu çalışmalarının ayrı bir tablo olarak gösterilmesinin nedeni uçucu madde kullanıcıları ile ilgili detaylı niteliksel verilere rastlanması ve diğer çalışmalardan ayrı özelliklerine göre tasnif edilebilmesidir. Bu sınıflandırmaya “cinsiyet” örneği verilebilir. Tablo 2’deki çalışmalarda tüm örneklem grubunun cinsiyeti ile ilgili bulgulara rastlandığından uçucu madde kullanıcıları hakkında cinsiyet bilgisine erişilememiştir.

Yapılan literatür taramasında 74 yüksek lisans, 17 doktora, 38 uzmanlık tezinde; 72 makalede, 1 bildiride olmak üzere 202 çalışmada uçucu maddelerle ilgili çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Çalışmaların sıklıkla yapıldığı illere bakıldığında 56’sı İstanbul’da, 33’ü İzmir’de, 19’u Ankara’da, 7’si Gaziantep’te, 7’si Bursa’da ve 80’i diğer illerde yapılmıştır.

Tablo 2. Uçucu maddeler ile ilgili bulgulara rastlanan çalışmalar

Yayın	Kapsamı	Yaş aralığı	Yaş ortalaması	Zaman dilimi	Örneklem	Bulgular
Uçucu Maddeler ile İlgili Bulgulara Rastlanan Yüksek Lisans Tezleri						
Bircan, 2011(14)	Ankara	15-25	16.4±1.3	08.2010-12.2010	AMATEM’de tedavi gören 140 ergen ve 146 kişilik Kontrol Grubu	Madde bağımlılarından 16’sının sürekli kullandığı madde uçuculardır. 140 madde bağımlısının 25’i madde kullanımına uçucular ile başlamıştır.
Çataloğlu, 2011(15)	İzmir	14-17	15,22	*	Bornova’da 9. sınıf öğrencisi 750 kişi	Öğrencilerden 9’u uçucu kullanmıştır.
Kurupınar, 2012(16)	Bartın	15-19	*	2010-2011	Ortaöğretim öğrencisi 545 kişi	23 kişi uçucu kullanmaktadır. Bunlardan 2’si her gün, 7’si haftada en az bir kere, 1’i ayda en az bir kere, 9’u nadiren, 4’ü de bir kez kullanmaktadır.
Çetin, 2013 (17)	Yalova	18 ve üstü	*	*	Gönüllü 500 ve madde bağımlısı 100 kişi	Madde bağımlılarından 4’ü uçucu kullanmaktadır. Bağımlılardan 8’i uçucu kullanmaya ilk kez 15-18 yaş arasında başladığını belirtmiştir.
Havaçeliği, 2013(18)	İzmir	18-35	21 ±2.07	2012-2013	Ege Üniversitesinde öğrenci 1522 kişi	7’si kız 30 öğrenci uçucu kullanmaktadır. Uçucuları kullanmaya başlama yaşı min 4, max 20, ort. 14,63’tür. Öğrencilerden 1’i partnerinin uçucu kullandığını belirtmiştir.

Okutan, 2013(19)	İstanbul	18-34	24,90±4,53 3	02.2013- 04.2013	Balıklı Rum Hastanesinde bağımlılık tedavisi gören 47 kişi	Madde kullanıcılarından 4'ü madde kullanımına inhalanlar ile başlamıştır. 47 kişinin 10'unun deneyimlediği maddeler arasında uçucular bulunmaktadır.
Motamedian, 2014 (20)	Edirne	Tüm yaş grupları	30.84±13.3 2	2010- 2013	Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesine zehirlenme sebebiyle başvuran 540 kişi	Benzin sebebiyle gerçekleşen 2 ölüm olgusundan birinin orijini kaza diğerinin intihardır. Olgular 1-30 yaş arasındadır.
Ölçüm, 2014 (21)	Çorum	15-17	16.13±0.8	06.2013- 11.2013	Çorum Eğitim ve Araştırma Hastanesine madde kullanımı sebebiyle başvuran 48 kişi	Katılımcıların 26'sı yalnızca uçuğu, 4'ü alkol ve uçuğu, 1'i ekstazi ve uçuğu, 1'i uçuğu, alkol ve esrar, 1'i uçuğu, alkol ve ekstazi kullanmaktadır. Katılımcıların 29'u yapııştırıcı, 8'i de çakmak gazı kullanmaktadır.
Şahin, 2014(22)	İzmir	15-18	16	2013	Çiğli'de lise öğrencisi 249 kişi	Öğrencilerden 6'sının uçuğu madde kullanma deneyimi mevcuttur.
Yörük, 2014(23)	İzmir	18-45	27,52±6,98	2012- 2013	Futbol taraftarı 143 erkek	Fanatizm ile madde kullanımı arasındaki ilişki incelenmiştir. Katılımcılardan 4'ünün uçuğu deneyimi mevcuttur. Uçuğu kullanıcılarından 3'ü madde kullanımı sebebiyle ailesinin endişe duyduğunu, 1'i uçuğu kullanımı sebebiyle yaşamında önemli bir fırsatı kaçırdığını, 1'i kullandığı için pişman olduğunu, 2'si uçuğu kullanıp maç izlemeye gittiğini, 1'i ise uçuğu kullandığı için sosyal yaşamında sorun yaşadığını belirtmiştir.
Kaplan, 2015(24)	Gaziantep	12-18	16.54±1.48	10.2013- 04.2014	Sokakta yaşayan madde bağımlısı 103 çocuk	Çocuklardan %54,1'i madde kullanmaya uçucular ile başlamıştır.
Tolunay, 2015(25)	İzmir	18-73	34±10.16	11.2013- 01.2014	Ceza infaz kurumunda kalan, madde kullanımı olan 134 ve olmayan 132 kişi	47 katılımcı uçucuların da dahil olduğu çoklu madde kullanmaktadır.
Arslan, 2016(26)	Ankara	13-18	15.23±0.69	23.03.201 6- 15.05.201 6	Polatlı ilçesinde öğrenci 527 kişi	Öğrencilerden 114'ü madde kullanmaktadır. Uçuğu kullanımı olan toplam 17 öğrenci olup bunlardan biri uçucularla birlikte tütün, biri uçucularla birlikte alkol, 12'si de alkol, tütün ve uçucuları bir arada kullanmaktadır.
Çabuk, 2016(27)	Düzce	*	*	Ekim- Aralık 2015	Akçakoca'da sağlık çalışanı 130 kişi	Katılımcılara arkadaş çevrelerinde madde kullanan kimselerin olup olmadığı sorulduğunda 1 çalışan "Sigara-alkol-esrar-erooin uyuşturucu-tiner" kullanan arkadaşının olduğunu belirtmiştir.
Çavdar, 2016(28)	*	*	Deney grubunun 32, Kontrol Grubu 30,4	*	Çoklu madde kullanan 45 ve Kontrol Grubu 45 kişi	Çalışmada uçuğu madde kullanımıyla düşük sosyal ilişki ve yüksek kaygı arasında ilişki anlamlılık bulunmuştur.
Demirci, 2016(29)	İstanbul	18 ve üstü	*	2015- 2016	500 üniversite öğrencisi	Katılımcılardan 4'ü sadece bir iki kez, 1'i ayda 1-3 kez uçuğu kullandığını belirtmiştir.
İnce, 2016 (30)	Aksaray	17-62	*	2016	Hakkında denetimli serbestlik kararı verilmiş 130 esrar kullanıcısı ve madde kullanmayan 264 kişi	Katılımcılardan 12'si esrarla birlikte uçucuları da kullandığını belirtmiştir.
İrevül, 2016 (31)	İzmir	22-30	*	2016	Yenişehir'in Tenekeli mahallesinden rastgele seçilen gönüllü 300 ve 9 Eylül Üniversitesi çevresinden seçilen gönüllü 300 kişi	"Çocukluk çağı istismarının madde kullanımına etkisini ölçmek" çalışmanın amacıdır. İlk gruptan 22 kişi uçuğu kullanmakta iken ikinci grupta kullanım bildirilmemiştir.
Koyuncu, 2016(32)	İstanbul	*	*	*	Madde bağımlısı 313 üniversite öğrencisi	Öğrencilerden 13'ü en az bir kez, 7'si üçten fazla kez uçuğu madde kullanmıştır.
Soyaslan, 2016(33)	İstanbul	20-30	20,63±1,94	08.2015- 03.2016	Bir askeri hastanenin ruh hastalıkları polikliniğine başvuran 75 kişi ve 75 kişilik Kontrol Grubu	Hastalardan 13'ünün uçuğu kullanımı mevcuttur. Uçucular, kullanıcıların esrar- kenevirde sonra en çok kullanılan maddedir.
Türker, 2016 (34)	Tokat	16-22	19,71	*	Madde kullanıcısı 14 ergen	Katılımcılardan 3'ü madde kullanmaya bali ile başlamıştır. Biri 14 yaşında arkadaş ortamında başladığını, biri 5.sınıfta bali ile başladığını, tiner ve çakmak gazı kullandığını belirtmiştir. Bali kullananlardan biri aynı zamanda esrar da kullandığını, bali kullandığında hayal gördüğünü, esrarda böyle bir durumun olmadığını ifade etmiştir.
Altıntop, 2017 (35)	Diyarbakır	18-24	21,17	2017	Madde bağımlılığı tedavisi görmüş 12 kişi	Katılımcılardan 3'ünün uçuğu deneyimi bulunmaktadır. Bunlardan biri 10-11 yaşında arkadaşlarından etkilenecek bali kullanmaya başlamıştır. Bir diğeri ise baliye "sıcak tuttuğu için" başladığını belirtmiştir.

Can, 2017 (36)	Van	18 yaşın altı	15.98	09.11.2015-04.07.2017	Lise öğrencisi 1996 kişi	Madde deneyimi olan 108 kişiden 15'inin kullandığı madde uçuculardır.
Coşkun, 2017 (37)	İzmir	*	34,96±6,02	05.2014-04. 2016	Ege Üniversitesinde alkol bağımlılığı sebebiyle tedavi gören 50 hasta ve 50 kişilik Kontrol Grubu	Madde bağımlısı katılımcıların 3'ü yalnızca 1-2 kez uçuşu madde kullanmıştır.
Danışmaz Sevin, 2017 (38)	Ankara	19-45	25,66	2017	AMATEM'de ikinci kez tedavi gören 12 kişi	2 kişinin bali kullanım öyküsü mevcuttur. 19 yaşındaki erkek hasta madde kullanmaya 14 yaşında bali ile başlamıştır. Esrar, sigara ve eroin de kullanmıştır. İlk kez 2013 yılında yatarak tedavi görmüş, 2017 yılında ailesinin isteği ile yeniden tedaviye başlamıştır. 21 yaşındaki kadın hasta, madde kullanmaya ilk kez 14 yaşında esrar ile başlamış, sonra bali, sigara, şeker ve eroin kullanmıştır.
Derin, 2017 (39)	Ankara	18-65	24,47	11.2016-12.2016	AMATEM'de tedavi gören 110 kişi	33 kişi inhalan kullanmaktadır. Uçuculara başlama yaşı min 9, max 27, ort. 14'tür.
Kuştepe, 2017 (40)	Adıyaman	18-65	24,51	*	Adıyaman Üniversitesi Eğitim Araştırma Hastanesine başvuran 35 madde kullanıcısı ve 25 kişilik Kontrol Grubu	Katılımcılardan 1'i uçuşu madde kullanmaktadır.
Mavili, 2017 (41)	Denizli	18-29	21,63 ± 2,06	04.2016-05.2016	Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde öğrenim gören 1038 öğrenci	Uyuşturucu kullanma deneyimi olduğunu belirten 44 öğrenciden 2'si uçucuları deneyimlemiştir.
Oktay, 2017 (42)	Bursa	*	17,1	2017	Mustafakemalpaşa ilçesinde lise öğrencisi 171 kişi	20 madde kullanıcısından ilk kullandığı maddeyi belirtenlerden 4'ü uçucular ile başlamıştır.
Özkan, 2017 (43)	Gaziantep	18-61	28.19±7.38	04.2017-07.2017	AMATEM'de tedavi gören 173 hasta	Katılımcılardan 4'ü yalnızca 1-2 kez, 2'si ayda 1-3 kez, 1'i ise neredeyse her gün uçuşu madde kullanmaktadır.
Pazarcıkçı, 2017 (44)	İzmir	18-65	28±8	04.2016-12.2016	Madde kullanımı sebebiyle hakkında denetimli serbestlik kararı verilen 500 kişi	Katılımcıların 24'ünün yaşam boyu kullandığı maddeler arasında uçucular bulunmaktadır. Uçucuları kullanan 12 kişinin kendine zarar verme davranışı bulunmaktadır.
Sancar, 2017 (45)	Gaziantep	18-63	28.36±8.88	04.2015-06.2017	AMATEM'de madde bağımlılığı tanısı almış 309 hasta	Hastalardan 37'si uçucuları en az bir defa, 27'si yalnızca bir iki defa, 7'si ayda 1-3 defa, 2'si haftada 1-5 defa, 1'i ise neredeyse her gün kullanmaktadır. Katılımcıların %38.9'unun ailesinde madde kullanım öyküsü mevcuttur.
Sefer, 2017 (46)	İstanbul	19-51	*	*	Yedikule Surp Pırgiç Ermeni Hastanesinde madde kullanımı sebebiyle tedavi gören 50 hasta ve 50 kişilik Kontrol Grubu	İnternet bağımlılığı ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelenmiştir. Uçuşu kullanıcılarının uçuşu başlama yaşı ortalama "18,33±1,53"dir. Uçuşu bağımlılığı ile internet bağımlılığı arasında istatistiksel bakımdan anlamlı ilişki olduğu görülmüştür.
Tanaydın, 2017 (47)	Mersin	20 yaş ve üstü	*	*	Gecekondü bölgesinde yaşayan 250 kişi	Katılımcılara semte görülen suç olayları sorulduğunda 101 katılımcı "İnerci/balici" cevabını vermiştir.
Vaizoglu Şengünler, 2017 (48)	*	15-17	16,46	*	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı kurumlarda kalan 13 kişi	17 yaşındaki erkek katılımcı sokak çocuğunun maddesinin tiner olduğunu, üşümek ve acıkmamak için tiner kullandıklarını; okul ortamında başladığını, okul ortamının madde kullanımı için bir risk oluşturabildiğini, sınıfta tiner kullandığını belirtmiştir. 17 yaşındaki diğer erkek katılımcı tiner kullanan arkadaşlarının olduğunu, birlikte eski binalarda kaldığını ifade etmiştir.
Akın, 2017 (49)	Ankara	33-62	49,26	02.2017	Kendi kendine yardım grubu olan "Adsız Alkolik"lerden 15 kişi	68 yaşındaki erkek katılımcı bağımlılıkla mesleğinden dolayı tiner koklama yoluyla tanışmıştır. Sigara ve kumar bağımlılığı da olup abisi de alkol bağımlısıdır.
Ateş, 2018 (50)	Bursa	10 ve üstü	16,6	2016-2017	Madde kullanıcısı 140 kişi	10 kişinin ilk kullandığı yasa dışı madde uçuculardır. Katılımcılardan 36'sının uçuşu madde kullanımı mevcuttur.
Babaç, 2018 (51)	İstanbul	18 yaş üstü	28,62±8,03	12.2017-03.2018	İstanbul Balıklı Rum Hastanesine başvuran 62 hasta ve 62 kişilik Kontrol Grubu	Hastalardan 4'ü uçuşu kullanıcısıdır.
Bayın Kaşıkçı, 2018 (52)	Manisa	17-18	*	09.2015-01.2016	Manisa Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesine madde kullanımı sebebiyle başvuran 50 kişi ve Kontrol Grubu 50 kişi	Katılımcılardan 18'i uçuşu madde kullanmaktadır. 3'ünün ilk kullandığı madde uçuculardır. Katılımcılardan 6'sı uçucuları yalnızca 1-2 kez, 4'ü ayda 1-3 kez, 2'si haftada 1-5 kez, 7'si ise neredeyse her gün kullanmaktadır.
Çelebi, 2018 (53)	İzmir	24-50	Örneklem 33,5, Kontrol	20.04.2015-	Kadın konukevine başvuran 32 kadın ve kontrol grubu 25 kadın ve çocukları	Şiddet gören kadınların eşlerinin en çok kullandığı madde alkol olup 2 kişi ile uçucular üçüncü sıradadır.

			Grubu 36,88	31.12.201 5		
Dalbasi, 2018 (54)	İstanbul	18 yaş ve üstü	*	28.05.2018-15.08.2018	Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesinde tedavi gören 103 madde bağımlısı	Katılımcılardan 9'unun ilk kullandığı madde uçuculardır.
Gültekin, 2018 (55)	İstanbul	18 yaşın üstü	*	01.2017-03.2017	Balıklı Rum Hastanesi'nde madde bağımlılığı tedavisi gören 150 hasta	Katılımcılardan 14'ü uçucu madde kullanıcısıdır.
Kaygusuz, 2018 (56)	İzmir	22-40	ÖG 27,78 Kontrol Grubu1 27,72 Kontrol Grubu2 29,94	17.01.2017-01.03.2017	Madde kullanımı sebebiyle yasal yaptırım uygulanan 50 kişi ve 50'şer kişilik 2 Kontrol Grubu	Katılımcılardan 14'ü uçucuları kullandığını belirtmiştir.
Soysal, 2018 (57)	İstanbul	18 yaş ve üstü	*	*	NP İstanbul Beyin Hastanesinde bağımlılık tedavisi gören 102 kişi	Katılımcılardan 19'u bali-tiner kullandığını, 10'u ilk kullandığı uyuşturucu maddenin uçucular olduğunu, 2'si ise son kullandığı maddenin uçucular olduğunu belirtmiştir.
Şahin, 2018 (58)	İstanbul	20-40	*	2018	NP İstanbul Hastanesinde tedavi gören 50 hasta	Katılımcılardan 2'si yalnızca bir-iki kez, 2'si haftada 1-5 kez uçucu kullanmıştır.
Şimşek, 2018 (59)	İstanbul	21-41	27,96	*	Metris 2 Nolu Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan ve travmatik yaşantıya bağlı madde kullanan 25 erkek hükümlü	Hükümlülerden 3'ü uçucuları 3 kezden fazla kullanmıştır.
Aydın, 2019 (60)	İstanbul	18 yaş ve üstü	*	*	Hakkında denetimli serbestlik kararı verilen 200 madde kullanıcısı	Madde kullanmaya 4 kişi bali ve 1 kişi tinerle başlamıştır. 7 kişi uçucularla birlikte diğer maddeleri kullanmaktadır.
Bozkurt, 2019 (61)	Adana	18 ve üstü	*	03.2019-04.2019	Seyhan'da yaşayan 415 madde bağımlısı	Katılımcılardan 40'ı uçucu madde kullanmaktadır.
Çelik, 2019 (62)	*	*	*	2019	233 sosyal bilgiler öğretmen adayı	Katılımcılara uyuşturucu nitelikli maddelerin isimleri hakkında bilgileri konusunda yöneltilen soruya 229 kişi tineri, 215 kişi baliyi, 185 kişi gazı duyduğunu belirtmiştir.
Dinç, 2019 (63)	İzmir	18 yaş üstü	*	01.2019-03.2019	Madde kullanımı olan 8 erkek	Katılımcılardan 2'si uçucu kullanıcısıdır. Uçucu kullanıcılarından ilki önce esrar, sonra bali ve tiner kullanmıştır. Diğer önce esrar sonra kokain, bonzai ve tiner kullanmıştır.
İleri, 2019 (64)	İstanbul	*	29,65	09.2018-05.2019	Balıklı Rum Hastanesinde tedavi gören 100 madde kullanıcısı	Katılımcılardan 22'si uçucuları deneyimlemiştir. Ancak tedavinin devam ettiği süreçte uçucu kullanımı bulunmamaktadır.
Kahraman, 2019 (65)	İstanbul	*	30,04	2019	Madde bağımlılığı tedavisi gören 100 hasta	Katılımcıların 32'si uçucuları deneyimlemiştir. Halen uçucu madde kullanan yoktur.
Keskin, 2019 (66)	İstanbul	18 yaş ve üstü	34	11.2018-05.2019	AMATEM'de tedavi gören 65 hasta	Katılımcılardan 4'ü uçucu madde kullanmaktadır.
Müftüoğlu, 2019 (67)	İstanbul	15-54	*	2019	Madde bağımlılığı sebebiyle tedavi gören 100 hasta	Katılımcılardan 29'u uçucu maddeleri deneyimlemiştir. "Uçucu madde kullanan katılımcıların yaşama etkisi, bağımlılık şiddeti, dikkat eksikliği ve hiperaktiviteleri madde kullanım sıklığı, yalnızca hiperaktivite- dürtüsellik ve yalnızca dikkat eksikliği seviyeleri bu maddeleri kullanmayanlara göre anlamlı derecede" yüksek bulunmuştur.
Sarıoğlu, 2019 (68)	İstanbul	18 ve üstü	50,7	03.2018-08.2018	Bağımlılık tedavisi gören 52 kişinin ailesi	Bağımlıların 2'si uçucu 12'si çoklu madde kullanmaktadır.
Zelan, 2019 (69)	Gaziantep	17-40	19.82±2.12	10.2017-01.2019	Gaziantep Üniversitesi'nde öğrenci olan 484 kişi	Öğrencilerden 6'sı uçucu maddeleri denemiş, 18'ine denemesi teklif edilmiştir.
Seçkin Esmeray, 2020 (70)	Tekirdağ	18-61	29.66	06.2019-11.2019	Çorlu Devlet Hastanesi AMATEM'de tedavi gören 121 hasta	Katılımcılardan 2'si son dönemlerde uçucuları kullanmış, uçucuları şimdiye kadar 44 kişi deneyimlemiştir.
Tekin, 2020 (71)	Gaziantep	18 yaş üstü	*	10.04.2019-10.07.2019	AMATEM'de tedavi gören 182 hasta	Katılımcılardan 12'si uçucu kullanıcısıdır.
Topaloğlu, 2020 (72)	İstanbul	18-65	Hastaların 32	*	NP İstanbul Beyin Hastanesinde madde bağımlılığı tedavisi gören 100 hasta ve 50 kişilik Kontrol Grubu	Hastalardan 1'i uçucu madde kullanmaktadır.

Tosun, 2020 (73)	Isparta	19-35	24,82	01.11.2018-17.11.2018	Madde bağımlılığı tedavisi gören 23 kişi	Görüşmecilerden biri arkadaş etkisiyle 6.sınıfta sigara, 8.sınıfta bali kullanmaya başladığını, abi dedikleri birinin esrara teşvik ettiğini, alkol de kullandığını belirtmiştir. Diğer katılımcı, bali kullanan arkadaş çok mutlu olduğu için kendisinin de kullandığını ve halüsinasyon gördüğünü ifade etmiştir. Bir diğeri sigaranın etkisi yeterli gelmeyince bali, çakmak gazı ve esrar sonra da hap ve ekstazi kullanmıştır. Bali kullanımı olan 5 katılımcıdan 3'ü madde kullanmaya bali ile başlamıştır. Katılımcılardan bazıları iş makineleri onarımı, oto tamiri gibi işlerde çalışmaktadır.
Tuncer, 2020 (74)	İstanbul	17-55	28	04.2019-07.2019	82 madde bağımlısı	Katılımcılardan 15'i uçuşu madde kullanmıştır.
Zengin, 2020 (75)	İstanbul	25-45	ÖG 34,54±5,18 Kontrol Grubu 38,26±5,82	10.2019-07.2020	Madde kullanımı olan 62 ve olmayan 57 şizofrenili hasta	Katılımcılardan 1'i uçuşu kullanıcısıdır.
Aktürk, 2021 (76)	*	19-46	28,5	*	Madde kullanıcısı 20 kişi ve bu kişilerin babası	Bonzai kullanan 28 yaşındaki erkek katılımcı madde kullanımına uçucular ile başlamış, maddeye başlamasında sosyal çevresinde madde kullananların olması etkili olmuştur. Uçuşu kullanıcısı olanlardan birinin babası çocuğunun madde kullanmasını "akli dengesinin tam olmamasına" bağlamaktadır. Çoklu madde kullanıcısı 38 yaşındaki katılımcı uçuşu da kullanmaktadır. Aynı katılımcı annesinin uçuşu kullandığını öğrendiğinde çok bilgisiz olduğunu ve kendisini psikiyatriste götürdüğünü belirtmiştir. Uçuşu ve shunk kullanıcısı olan katılımcının babası, oğlunun madde kullanımını öğrenince öfkelenmediğini, kendilerinin çocukları ile yeterince ilgilenmediğini belirtmiştir. Uçuşu kullanıcılarından birinin babası oğlunun madde kullanımı sebebiyle çok üzöldüklerini, sonrasında kendisinde tansiyon problemi çıktığını, eşinin zaman zaman bayıldığını belirtmiştir.
Atakol, 2021 (77)	İstanbul-Tekirdağ	18 yaşın üstü	*	*	NP İstanbul Beyin Hastanesi AMATEM ve Çorlu Devlet Hastanesi AMATEM'de tedavi gören 60 hasta	Hastalardan 17'si uçuşu kullanıcısıdır.
Başıyigit, 2021 (78)	Bursa	18 yaş ve üstü	29	04.10.2018-01.05.2019	Madde kullanımını bırakmak için destek alan 150 kişi	Katılımcılardan 57'si uçuşu madde kullanmaktadır. Katılımcılardan biri uçuşu kullanmaya arkadaş ortamında başlamıştır.
Bulut, 2021 (79)	İstanbul	18-59	*	*	Bağımlılık konusunda danışmanlık hizmeti alan 136 kişi	Katılımcılardan 28'i tiner, 30'u bali ve 26'sı çakmak gazı kullanmaktadır.
Çankaya Çadırcıoğlu, 2021 (80)	Manisa	18-27	22.61	09.2019-02.2020	Akhisar T Tipi Ceza İnfaz Kurumunda kalan 175 erkek hükümlü	İlk kullanılan madde sorusuna 161 katılımcı yanıt vermiş, katılımcılardan 5'i uçucular olduğunu belirtmiştir. 29 kişi uçucuları deneyimlemiş, 14 kişi ise son 3 ayda kullanmıştır.
Demirçalı, 2021 (81)	İzmir	18 yaş üstü	35.025	07.2019-05.2020	Ege Üniversitesi'nde tedavi gören 40 madde bağımlısı	Katılımcılardan 2'si uçuşu kullanıcısıdır.
Filiz, 2021 (82)	İzmir	18-65	30,5	12.2020-05.2021	İzmir Katip Çelebi Hastanesinin AMATEM servisine başvuran 170 hasta	Katılımcılardan 4'ü madde kullanmaya uçucular ile başlamıştır.
Gülder Altuner, 2021 (83)	İzmir	18-48	27,96±6,40	08.2019-11.2019	Hakkında denetimli serbestlik kararı verilmiş madde kullanıcısı 306 kişi	18 katılımcı uçucuları deneyimlemiştir. Uçuşu kullananlarda "psikosomatik şikayetler yaşama, duyguları üzerinde aşırı kontrol kurma, insanlardan kopup yalnız kalma, kendini oyalama, duyguları bastırıp set çekme şeklinde kaçınma davranışlar" görülmektedir.
Halat, 2021 (84)	Kırklareli-Edirne-Tekirdağ	18-45	Madde kullananlar 30,8±6,9, diğerleri 31,9±7,4	09.2019-12.2019	Hakkında denetimli serbestlik kararı verilmiş 107 madde kullanıcısı erkek ve madde kullanımı olmayan 92 kişi	Katılımcılardan 13'ü uçuşu kullanıcısıdır. Uçuşu kullanmaya başlama yaşı 12-35 arasındadır. Kullanıcılardan %15,4'ü yakınlarının uçuşu kullanımı sebebiyle endişelendiğini belirtmiştir. %23,1'i uçuşu kullanımını azaltmaya çalışmış fakat başaramamıştır.
Sönmez, 2021 (85)	Ankara	17-44	27,0 ± 6,011	09.2018-09.2019	AMATEM'e başvuran 43 eroin bağımlısı	Kullanıcılardan 2'sinin ilk kullandığı madde bali, birinin çakmak gazıdır. Bali kullananlardan biri 13 yaşında, biri 6.sınıfta, çakmak gazı kullanan ise 17 yaşında arkadaş aracılığıyla kullanmıştır.
Topçu, 2021 (86)	İstanbul	18-51	29	03.2021-07.2021	NP İstanbul Beyin Hastanesinde madde bağımlılığı tedavisi gören 50 kişi	Katılımcılardan 1'i uçuşu kullanmaktadır.

Uçuşu Maddeler ile İlgili Bulgulara Rastlanan Doktora Tezleri

Canbulat, 2011 (13)	İstanbul	14-18	16,1±1,17	2008-2009	Şişli'de öğrenim gören 230 lise öğrencisi	Kızlardan 3'ü, erkeklerden 2'si uçucuları deneyimlemiş, 3 erkek öğrenci halen kullanmaktadır.
Polat, 2012(87)	Ankara	14-19	*	06.2010	Madde bağımlılığı tedavisini tamamlayan 18 kişi	Katılımcılardan 11'i uçuca kullanmıştır. 16 yaşındaki erkek katılımcı çakmak gazı için "Bu bakkalda sonuçta, ayağımın altında" ifadesini kullanmıştır. Bir başka katılımcı da baliyi bırakması için para verseler de bırakmayacağını, halüsinasyon görmek ve keyif için kullandığını belirtmiştir. Bir diğeri bali kullanan arkadaşının bali kullanımı sonrası öfkelenip anne- babasını öldürdüğünü ifade etmiştir.
Özakar, 2013 (88)	Çorum	16-18	17,07±0,7	2011-2012	Riskli davranışı ve madde kullanımı olan 63 kişi	7 katılımcı uçuca kullanıcısıdır. Katılımcılara idrar testi yapılmış, idrarlarında hippürik asit/uçuca madde oranı 4'ünde 1600'ün üstünde, 59'unda 200 ile 1600 arasında çıkmıştır.
Koçak, 2014 (89)	İstanbul, Ankara, İzmir, Konya, Gaziantep	Tüm yaş grupları	*	2014	34 madde kullanıcısı	3 katılımcı uçuca kullanmaktadır. Katılımcılardan biri bali, ÇG, sigara, eroin ve esrar; biri bali, sigara, eroin, kokain, bonzai, hap, esrar; bir diğeri ise bali, sigara, eroin ve esrar kullanmaktadır. Katılımcılardan ikisi uçucular ile ilgili televizyon programlarının maddeye özendirildiğini belirtmiştir.
Şahinli, 2016 (90)	Ankara	*	35	2016	Ceza infaz kurumunda kalan 346 mahkûm	Mahkûmlardan 7'si suç işlediği gün uçuca madde kullanmıştır. 10 mahkûm son 30 günde uçuca madde kullanımı bildirmiştir.
Erbay, 2017 (91)	İstanbul	13-21	16,2	2016	Adli kontrollü 121 ve suça sürüklenmiş (çocuk) 134 kişi ve KONTROL GRUBU olarak lise öğrencisi 106 ve üniversite öğrencisi 206 kişi	Lise öğrencilerinden 3, üniversite öğrencilerinden 4, adli kontrolü olanlardan 20, suça sürüklenen çocuklardan 20 kişi uçuca kullanmaktadır.
Mustafaoğlu, 2017 (92)	İstanbul	15-18	Örneklem grubun 16,68±0,74 Kontrol Grubu 16,79±0,58	05.2016-05.2017	ÇEMATEM'de tedavi gören 25 erkek ve 24 kişilik Kontrol Grubu	Örneklem grubundan 2 kişi yapıştırcıları, 1 kişi ÇG'yi öncelikli olarak tercih ettiğini belirtmektedir. Katılımcılardan 7'si tiner, 24'ü ÇG, 20 yapıştırcı kullanmaktadır. Katılımcıların 7'si yapıştırcı, 6'sı ÇG ile madde kullanmaya başlamıştır. Katılımcılardan 3'ü ÇG'yi, 1'i yapıştırcıları son kullandığı madde olarak belirtmiştir.
Çelikay, 2017 (93)	İzmir	*	*	03.2015-02.2017	Ege Üniversitesi Tıp Fakültesine başvuran geçmişte esrar kullanmış 52, sentetik esrar kullanmış 51 ve Kontrol Grubu 57 erkek	Esrar kullanıcılarından 4, sentetik esrar kullanıcılarından 16 kişi uçuca madde de kullanmaktadır. Uçuca madde kullanım yaşı ortalama "15.05±4.19", kullanma süresi ort. "3.5±3.08" yıldır. Esrar kullanıcılarından 13, sentetik esrar kullanıcılarından 28 kişi uçuca kullanmıştır.
Atay, 2018 (94)	İstanbul	15-18	16,06±,66	03.2015-05.2015	233 lise öğrencisi	Katılımcılardan 12'si uçuca kullanmaktadır.
Karpat, 2018 (95)	İzmir		29,13	03.2016-05.2017	Madde kullanıcısı 252 erkek	Katılımcılardan 2'sinin uçuca kullanma öyküsü mevcuttur.
Yetiz, 2019 (96)	Batman	Tüm yaş grupları	22	01.2016-06.2016	Madde kullanıcısı 263 kişi	Katılımcılardan 37'si bali, 11'i tiner, 9'u ÇG kullanmaktadır.
Öker Keleş, 2020 (97)	İzmir	18-55	İlk grup 32.19 İkinci grup 33.77	04.2019-09.2019	Karşıyaka Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde madde kullanıcısı 72 erkek	Yaşam boyu uçuca kullanan kişi sayısı 8'dir. Halen kullanan kişi sayısı ise 2'dir.
Kapucı, 2020 (98)	İstanbul	21-52	Opiyat kullananlar 29,98 Kumar oynama bozukluğu olanlar 35,26 Kontrol Grubu 33,14	05.2019-12.2019	Opiyat kullanımı olan 50, kumar oynama bozukluğu olan 50 ve kontrol grubu olarak 50 kişi	Opiyat kullanıcısı 6 kişinin bali-tiner kullanımı da mevcuttur.
Akyel, 2021 (99)	İzmir	13-19	16,01 ± 1.840	01.2019-03.2020	Madde bağımlısı 27, onların kardeşi 27 ve Kontrol Grubu 27 erkek	Madde bağımlılarından 9'u uçuca kullanıcısıdır.
Şeker, 2021 (100)	İzmir	18-55	33.36±9.03	2019-2021	2 ceza infaz kurumundan madde kullanma öyküsü olan 138 ve olmayan 117 erkek	Madde kullacılarından 33'ü uçuca kullanıcısıdır. Uçuculara başlama yaşı ortalama "14.96±3.11"dir.

Kurşun, 2021 (101)	Gaziantep	15 ve üstü	*	23.09.2019 23.12.2019	Madde kullanımına bağlı hakkında denetimli serbestlik kararı verilmiş 48 kişi	Katılımcılardan 13'ü madde kullanmaya 15 yaşından önce esrar ve bali gibi erişilmesi kolay maddelerle başlamıştır.
Çevik, 2021 (102)	Adıyaman	Tüm yaş grupları	26,2	2016	3 dini topluluktan 118 erkek	Katılımcılardan biri madde kullanımına 12 yaşında baliyle başlamış, sonra esrar ve eroin kullanmıştır. Bir diğeri, 14-15 yaşında önce sigara, sonra alkol ve bali kullanmıştır. Madde kullanmazsa aralarına almayacağını belirten arkadaş ortamında merak ile başlamıştır. Bir diğeri, sosyal çevresini genişletmek için madde kullanmaya başlamış, ilk olarak sigara ve bali sonra esrar ve kimyasallar kullanmıştır. 14 ve 16 yaşındaki ikisi ÇG ile başlamış, sonra esrar, hap, eroin, kokain, taş kullanmışlardır. Bali kullanan son görüşmecisi baliye askerde madde bulamadığı için başlamıştır. Toplam 7 katılımcı uçuğu madde öyküsü bildirmiştir.
Uçuğu Maddeler ile İlgili Bulgulara Rastlanan Uzmanlık Tezleri						
Çakır, 2011(103)	Edirne	*	Lise ort. "16,12±0,9" Üniversite "19,65±1,28"	2009-2011	Edirne'de öğrenim gören 8402 lise öğrencisi ve Trakya Üniversitesi öğrencisi 1378 kişi	Lise öğrencilerinden 31'i erkek 42, üniversite öğrencilerinden 3'ü erkek 4 kişi tiner/bali kullanmaktadır.
Önal Musalar, 2011 (104)	İzmir	18-65	27.3	*	Uyuşturucuya bağlı hakkında denetimli serbestlik kararı verilmiş 50 ve psikiyatri polikliniğine başvuran 50 kişi	Katılımcıların 66'sı tek, 34'ü çoklu madde kullanmaktadır. Tek tip maddelerden uçuğu kullanıcı 4, çoklu maddelerden 1 kişidir. Madde kullanımına kannabis ile başlayanlardan 9, opiyat ile başlayanlardan 3 kişi uçuğu; uçuğu ile başlayan 5 kişiden 1'i kannabis kullanmaktadır. Bu 5 kişi psikiyatri polikliniğine başvuran grupları olup kendilerinde kişilik bozukluğu saptanmıştır.
Ünal, 2011 (105)	İstanbul	15-18	ÖG 15,97, Kontrol Grubu 16,25	*	Bakırköy ÇEMATEM'e başvuran uçuğu kullanıcı 30 ve sigara dışında madde kullanımı olmayan 28 kişi	Ergenlerin 23'ü yalnızca bali, 2'si yalnızca tiner, 5'i ikisini de kullanmaktadır. Katılımcılar uçucuları 13-17 yaşlarında deneyimlemişlerdir.
Dayı, 2013 (106)	Eskişehir	*	*	04.2012-06.2012	Osmangazi Üniversitesi öğrencisi 3141 kişi	Öğrencilerden 44'ü uçucuları deneyimlemiştir. 13'ü son bir yılda, 6'sı ise son bir ayda uçuğu madde kullanmıştır.
Öngel Atar, 2013 (107)	İstanbul	14-18	16,08 ± 0,98	08.2013-10.2013	Bakırköy ÇEMATEM'de tedavi gören 50, madde kullanımı olmayan 50 ergen ve aileleri	15 katılımcı madde kullanmaya uçucular ile başlamış, 1'i uçucuları tercih etmektedir. 4 kişi uçucularla birlikte kannabinoid ve uyarıcı maddeyi kullanmaktadır.
Erkozan, 2013 (108)	Diyarbakır	0-18	5,0± 4,4	2012-2013	Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesine zehirlenme sebebiyle başvuran 144 kişi	11 kişi petrol ürünlerinden zehirlenmiştir.
Çinik, 2013 (109)	İstanbul	18-65	Madde kullananlar 38,2, kullanmayanlar 39,3	2012	Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi adli psikiyatri servisine başvuran ve şizofreni tanılı madde kullanımı olan 50 ve olmayan 50 erkek	Katılımcılardan 7'si suç işlediği esnada uçuğu madde kullanmıştır. 8'i uçucuları deneyimlemiştir.
Bahadır, 2013 (110)	Edirne	18 yaşın üstü	21.42±2.26	2012-2013	Trakya Üniversitesi öğrencisi 2642 kişi	Öğrencilerin %3,1'i, erkeklerin %5,4'ü, kadınların %0,6'sı uçuğu kullanmaktadır.
Ovalı, 2013 (111)	İstanbul	11-18	Madde kullanımı olanlar 16.79±0.86, eş tanılılar 16.04±1.20, DEHB tanılı 14.24±1.50	06.2012-12.2012	Bakırköy ÇEMATEM'e başvurmuş madde kullanımı olan 52, madde kullanımı ve DEHB tanısı olan 48 ve DEHB tanılı 50 kişi	Madde kullanımı olan hastalardan 48'ine DEHB tanısı konulmuştur. 52 hastadan 8'i, 48 hastadan ise 15'i madde kullanmaya uçucular ile başlamıştır. 52 hastadan 24'ü, 48 hastadan ise 34'ü uçucuları denemiştir.
Ersoy, 2015 (112)	Kahramanmaraş	*	*	2015	Lise son sınıf öğrencisi 7632 kişi	Madde bağımlısı olduğunu belirten 93 öğrenciden 39'u uçuğu kullanmaktadır. En sık kullanılan uyuşturucu madde %41,0 oranla uçuculardır.
Uzunyayla Kahraman, 2015 (113)	İstanbul	18-61	28,52±7,10	10.2014-06.2015	Hakkında denetimli serbestlik kararı verilmiş 382 kişi ve 100 denetimli serbestlik uzmanı	Katılımcılardan 15'i uçucuları denemiş, 33'ü 3 kezden fazla kullanmıştır.
Köksal, 2016 (114)	Samsun	17-49	19,5±2	2015-2016	Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde öğrenim gören 1011 öğrenci	Öğrencilerden 18'i uçuğu kullanmaktadır. Katılımcılardan 160'ı uçuğu maddelere çok kolay, 215'i kolay ulaştığını belirtmiştir.
İlhan, 2016 (115)	Sivas	17-30	20,8±2,01	03.2016-04.2016	Cumhuriyet Üniversitesi öğrencisi 3088 kişi	Öğrencilerden 82'si uçuğu madde kullanmaktadır.

Uygur, 2017 (116)	Konya	18-65	25,6±6,3	07.2016-01.2017	195 madde bağımlısı	Katılımcılardan 23'ü uçucu madde kullanmıştır. Katılımcılar uçucuları "0,2±1,0" yıl kullanmıştır.
Çakmak Çelik, 2017 (117)	İzmir	14-19	Esrar bağımlısı 17,13±0,88 Esrar bağımlısı ve DEHB'li 17,22±1,06 DEHB 16,25±1,33 Kontrol Grubu 17,57±1,12	07.2016-11.2016	22 esrar bağımlısı, 22 DEHB'li esrar bağımlısı, 20 DEHB'li ve 20 kişilik Kontrol Grubu	Bağımlılardan 9'u, DEHB tanılı bağımlılardan 7'si uçucu kullanmaktadır. Bağımlıların uçuculara başlama yaşı ortalama "13,88±1,26", DEHB tanılı bağımlıların "12,14±1,77"dir. DEHB'li bağımlılarda ortalamanın daha az olması dürtüselliğine bağlanmıştır.
Eseroğlu, 2017 (118)	İstanbul	14-18	İlk atak psikoz tanılı 16.53 ± 1.10, eş tanılı 16.77±1.04	02.2016-11.2016	İlk atak psikoz tanılı 30, madde bağımlılığı eş tanılı 26 hasta	Eş tanılı hastaların tamamı madde kullanmakta olup 6'sı madde kullanmaya ÇG, 7'si bali ile başlamıştır. Eş tanılı grubun 17'si bali, 2'si tiner, 20'si ÇG, 2'si diğer uçucuları kullanmaktadır. Eş tanılı grubun 22'si uçucu madde kullanmaktadır.
Dişli Kazanasmaz, 2018 (119)	Şanlıurfa	0-17	15.22±3.54	01.01.2016-31.12.2016	Harran Üniversitesi Tıp Fakültesine zehirlenme sebebiyle başvuran 121 kişi	Olgulardan 8'i tiner, 7'si uçucu sebebiyle zehirlenmiştir.
Bilgiç, 2018 (120)	İzmir	12-18	Ayaktan 15,97± 1,13 Yatarak 15,93±1,05	03.2017-12.2017	ÇEMATEM'de ayaktan hizmet alan 30, yatarak hizmet alan 30 ve Kontrol Grubu 30 kişi	Katılımcılardan 7'si madde kullanmaya uçucular ile başlamıştır.
Kılıç, 2018 (121)	Ankara	Tüm yaş grupları	60,97±16,49	01.2011-01.2016	Yalnız yaşadığı yaşam alanında ölü bulunan ve otopsiye yapılan 912 kişi	2 kişi bütan gazı sebebiyle yaşamını yitirmiştir.
Yıldız, 2018 (122)	İstanbul	13-18	16 yaş 9 ay ± 1.07 yıl	02.2017-10.2017	Madde kullanımı sebebiyle tedavi gören 105 kişi	Katılımcıların 23'ü ÇG, 12'si bali ile madde kullanmaya başlamıştır. Katılımcılardan 4'ü ÇG'yi, 1'i baliyi tercih etmektedir.
Aydın, 2018 (123)	İzmir	14-19	Madde kullanıcıları 16.95±1.03 DEHB'li 16.80±1.10, DEHB'li 16.44±1.33, Kontrol Grubu 16.83±1.06	10.2016-10.2017	Ege Üniversitesi Çocuk Psikiyatrisine başvuran 30 madde kullanıcısı, 31 DEHB'li madde kullanıcısı, 30 DEHB'li, 33 kişilik Kontrol Grubu	Madde kullanıcısı olanların 6'sı, DEHB tanılı madde kullanıcılarının 13'ü uçucu kullanmaktadır.
Kunt, 2018 (124)	İstanbul	18-65	29,5±8,4	07.2017-01.2018	Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesine başvuran madde bağımlısı 122 erkek	Katılımcılardan 3'ünde uçucu, 2'sinde esrar ve uçucu kullanım bozukluğu saptanmıştır. 15'inin ilk kullandığı madde uçuculardır. 3 hastanın yatış öncesinde kullandığı son madde uçucu maddedir.
Doğan, 2018 (125)	İstanbul	18-65	36.39	08.2017-05.2018	Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesine başvuran bipolar bozukluk 1 tanılı 108 hasta	9 hastanın uçucu kullanma öyküsü bulunmaktadır.
Özkan, 2018 (126)	İstanbul	14-16	15.54 ± 0.90	11.2017-05.2018	İnternet oyunu oynama bozukluğu olan 30 ve madde bağımlısı 30 ergen	Madde bağımlılarından 8'i madde kullanmaya uçucular ile başlamış, 3'ünün ise tercih maddesi uçuculardır. Sadece uçucu kullananlar 2 kişidir.
Kayış, 2019 (127)	İzmir	13-19	Madde kullanıcıları 17	10.2017-10.2018	20 madde kullanıcısı, onların kardeşi olan 20 kişi, 19 kişilik Kontrol Grubu	Madde bağımlılarının 8'i en az bir kere uçucu kullanmıştır.

Yüce, 2019 (128)	Hatay	14 ve üstü	*	11.2018-01.2019	Samandağ'da öğrenim gören 1278 lise öğrencisi	Öğrencilerin en sık kullandıkları ikinci madde 37 kişi ile uçuculardır. Öğrencilere uçucu madde kullanımı sebebiyle kendine zarar verme düşüncesi sorusu yöneltildiğinde 11'i az, 35'i orta, 786'sı çok yanıtını vermiştir.
Erdoğan Kaya, 2019 (129)	Sakarya	18-65	32,75	04.2018-04.2019	Madde bağımlısı 102 kişi	Katılımcılardan 2'si uçucu madde bağımlısıdır.
Sever Fidan, 2019 (130)	İstanbul	18-65	29,32±5,77	11.2018-03.2019	Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi AMATEM'e başvuran 30 opioid kullanıcısı, 30 çoklu madde kullanıcısı ve 30 sağlıklı birey	Opioid kullanıcılarından 1'inin, çoklu madde kullanıcılarından 3'ünün ilk kullandığı madde uçuculardır.
Akçay Çiner, 2019 (131)	Sakarya	18-65	Remisyon 33,98±10,83 Depreşme 29,38±8,40	06.2018-09.2018	Sakarya Üniversitesi Tıp Fakültesi AMATEM'e başvuran madde bağımlısı 66 kişi	Remisyonda kalan 40 hastadan 2'sinin, depreşen 26 hastadan 4'ünün ilk kullandığı madde uçuculardır.
Kara, 2019 (132)	Samsun	14-23	16,5±1,1	13.12.2015 02.03.2016	Samsun'da öğrenim gören 1867 lise öğrencisi	33 öğrenci uçucu madde kullanmaktadır. Arkadaşı uçucu kullananların uçucu kullanma oranı %13,6'yken arkadaşı kullanmayan öğrencilerde bu oran %1,4'tür.
Çukurova, 2020 (133)	İstanbul	18-65	30,85±7,17	10.2019-01.2020	Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesine madde kullanımına bağlı psikotik bozukluk tanılı hastaların kardeşlerinden 41 ve sağlıklı 41 kişi	Hastalardan 1'i uçucu kullanıcısıdır. Hastaların kardeşleri gönüllü grubundaki katılımcılara göre "sosyal izolasyon, aşırı duyarlılık, referansiyel düşünce/takip edilme, referansiyel düşünce/hakkında konuşulma, şüphecilik, illüzyonlar, konuşmanın amaca yönelik olması, çağrışımlarda artış, konuşmadaki yoksulluk ve tuhafliğin bütüncül değerlendirilmesi alanlarında" daha yüksek puan almışlardır.
Şenses, 2020 (134)	Kırıkkale	18 yaş altı	8,65 ± 6,0	01.01.2014-01.11.2019	Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesine zehirlenme sebebiyle başvuran 674 kişi	61 kişi kimyasal gaz ve 15 kişi tinerden zehirlenmiştir.
Kuzu, 2020 (135)	Antalya	Tüm yaş grupları	26,3	01.01.2017-31.12.2018	Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesine başvuran 1972 zehirlenme olgusu	Uyuşturucudan zehirlenen 137 kişiden 1'i tinerden, 14'ü solventlerden, 10'u hidrokarbonlardan, 6'sı tüpgazdan zehirlenmiştir.
Kesebir, 2020 (136)	Konya	0-18	4,86±4,76	01.2016-05.2020	Çocuk acil servisine gelen 472 zehirlenme vakası	Olgulardan 11'i tiner/aseton, 3'ü hidrokarbon/naftalin sebebiyle zehirlenmiştir.
Çelik, 2020 (137)	İstanbul	18-65	Madde kullanımı olanlar 31,22 Kontrol Grubu 39,08	10.2019-01.2020	Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezinde madde kullanımı olan 40 şizofreni hastası ve 40 kişilik Kontrol Grubu	Hastaların 4'ü uçucu kullanmaktadır.
Turan, 2020 (138)	Sakarya	18-65	35,66 ± 11,20	15.04.2019 15.10.2019	Sakarya Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi AMATEM'e başvuran 103 hasta	Çoklu madde kullanan 29 hastadan 6'sı uçucu kullanmakta olup uçuculara başlama yaşı 10-20 arasındadır. Uçucu kullananlardan 2 kişi halen uçucu maddeyi kullanmakta olup biri bu maddeyi bırakmayı 1 kez diğeri ise 15 kez bırakmaya çalışmıştır. Hastalardan 1'i tercih maddesi olarak uçucuları bildirmiştir.
Doğan, 2020 (139)	İstanbul	12-18	16,4 ± 0,67	01.08.2019-01.02.2020	Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi ÇEMATEM'e başvuran 38 hasta ve 31 kişilik Kontrol Grubu	Olgulardan 20'si uçucuları deneyimlemiştir. Araştırmada uçucu kullananların kullanmayanlara göre bellek performansı ve öğrenme becerileri düşük oranda da olsa daha kötü bulunmuştur.
Doğan Sabaz, 2021 (140)	Aydın	14-19	17,0±1,2	03.2018	Aydın'da 2 lisede çıraklık eğitimi alan 801 öğrenci	Katılımcılardan %0,1'i ÇG kullanmaktadır.
Uçucu Maddeler ile İlgili Bulgulara Rastlanan Makaleler						
Büker ve diğerleri, 2011 (141)	İzmir	13-21	17,9 ± 1,5	11.2006-11.2007	Uçucu kullanıcısı 31 erkek ve 19 KGKontrol Grubu	Uçuculara başlama yaşı 9-18 arasındadır. Bağımlılarda en sık görülen solunum şikayetleri "burun tıkanıklığı, balgam, egzersiz intoleransı ve öksürük"tür. 25'i yapıştırıcı, 4'ü tiner-bali, 2'si boya inceltici kullanmaktadır.

Taymur ve diğerleri, 2011 (142)	Elâzığ	13-17	16.1±1.2	01.2006-03.2007	Uçucu kullanıcısı 17 erkek	Bir işte çalışmaya başladıkları yaş 6-15, uçucu kullanmaya başladıkları yaş 10-15, ilk suç işleme yaşları ise 12-16 arasındadır. 16 olguda kendine zarar verme davranışı mevcutken 10 kişi suç işlemiştir.
Turhan ve diğerleri (143)	Hatay	*	20.9 ±2.3	01.2006	Mustafa Kemal Atatürk Üniversitesinde öğrenci 396 kişi	16 öğrenci uçucuları deneyimlemiştir. Son 1 ayda 4 kişi uçucu kullanmıştır. Uçucu kullanıcılarında sosyal destek puanı düşük, sürekli kaygı puanı yüksek bulunmuştur.
Bilgin, 2012 (144)	Diyarbakır	6-18	*	06.2004-08.2004	Sokakta çalışan 400 çocuk	Çocuklardan 262'sinin madde kullanan arkadaşı bulunmaktadır. Çocukların arkadaşlarından 89'u uçucu maddeler kullanmaktadır. Çocuklardan 36'sı da uçucu maddeleri kendisi kullanmaktadır.
Bilici ve diğerleri, 2012 (145)	Elâzığ	*	30,1	2008-2009	AMATEM'e başvuran 258 erkek hasta	Hastalardan 5'inin uçucu madde kullanma deneyimi mevcuttur.
Tural Hesapçioğlu ve Yeşilova, 2012 (146)	Muş	9-18	13,6	01.2011-07.2011	Muş Devlet Hastanesine başvuran 53 adli olgu	Olgulardan 26'sının madde, 2'sinin uçucu kullanımı mevcuttur.
Tutanç ve diğerleri (147)	*	1-5	2.2±0.8	2003-2005	Hidrokarbondan zehirlenen 15 olgu	4 kişi tinerden zehirlenmiştir. 9 hasta hidrokarbon içerikli sıvıları su sanıp içmiştir.
Ulukoca ve diğerleri, 2013 (148)	Kırklareli	*	20.9±1,8	2010-2011	Kırklareli Üniversitesinde öğrenci 902 kişi	29 öğrencinin uçucu madde deneyimi bulunmaktadır.
Aygün ve Açıl, 2014(149)	Sakarya	0-18	7,7±5,7	01.12.2010-15.01.2011	Çocuk acile başvuran 110 zehirlenme olgusu	8 olgu ÇG sebebiyle zehirlenmiştir.
Ünlü ve Evcin, 2014 (150)	İstanbul	*	*	2010	İstanbul'da öğrenim gören 31.272 lise öğrencisi	31.272 lise öğrencisi ile yapılan çalışmada 750 öğrencinin uçucu madde deneyimi olduğu bulunmuştur.
Evren ve diğerleri, 2014 (151)	İstanbul	*	16.54±2.72	2012	10. sınıf öğrencisi 4957 kişi	Öğrencilerin %4,9 (242)'unun uçucu madde kullanma deneyimi bulunmaktadır.
Türkmenoğlu ve diğerleri, 2015 (152)	İstanbul	0-16	6,65	01.01.2010-31.12.2010	Okmeydanı Eğitim ve Araştırma Hastanesine başvuran 470 zehirlenme olgusu	Olgulardan 1'i tiner, 1'i aseton, 1'i de bali sebebiyle zehirlenmiştir.
Erbay ve diğerler, 2016 (153)	İzmir	*	31,65	2015	İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi AMATEM'de 141 madde bağımlısı	140 katılımcıdan 5'i uçucu kullanıyor.
Avşar ve diğerleri, 2016 (154)	Kars	21-30	*	09.2014-01.2015	Bir hastanenin psikiyatri polikliniğine başvuran 100 madde bağımlısı	Bali ve tiner benzeri maddelere bağımlı 26 kişi bulunmaktadır.
Polat ve diğerleri, 2016 (155)	Samsun	0-4	*	01.08.2010-31.07.2015	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezine başvuran 761 zehirlenme olgusu	72 çocuk uçucu kimyasallardan zehirlenmiştir.
Köse Özyay ve diğerleri, 2016 (156)	Erzincan	*	*	*	338 lise öğrencisi	Bilgi ölçme testinde öğrencilerin %95,3'ü tiner, bali gibi maddelerin uyuşturucu madde olduğunu düşünürken %81,4'ü bali gibi yapıştıncıların sağlığa zararlı olduğunu düşünmektedir.
Akkuş ve diğerleri, 2016 (157)	Düzce	*	*	02.2015-04.2015	2340 lise öğrencisi	Uçucuları 38 kişi kullanmaktadır. Uçucu kullananların %80'i sigara da kullanmaktadır. Okul başarısını düşük algılayan öğrencilerde uçucu deneme oranı diğerlerinden daha yüksektir. Polis ile "başı derde giren" öğrencilerin uçucu kullanım oranını %13,3'tür. Psikolojik tedavi görenlerin %11,6'sı uçucu kullanmaktadır.
Doksat ve diğerleri, 2016 (158)	İstanbul	18 yaşın altı	2011'de 16.4±1.47 2014'te 16.1±1.32	2011-2014	Bir bağımlılık tedavi merkezine başvuran 2755 kişi	2011'de inhalan kullananların sayısı 523'ken 2014 yılında 546'ya yükselmiştir. 2011'de 36, 2014'te 29 inhalan kullanıcısı 14 yaşın altındadır.
Tekin Uludağ ve Güleş, 2016 (159)	Eskişehir	32-51	42 (ortanca)	2011	100 şizofreni hastası	3 kişi uçucu kullanmaktadır. Uçucular en çok tercih edilen 5. maddedir.

Avcı ve diğerleri, 2017 (160)	Balıkesir	15-18	16.99±1.06	2015	Meslek eğitimi alan 112 kişi	11 kişi uçucu kullanmaktadır.
Özdemir ve diğerleri, 2017 (161)	Türkiye	12-40	16.8 ± 4.22	01.2011-12.2015	ÇG soluması sebebiyle yaşamını yitiren 56 erkek	Ölümlerden 15'i sokaklarda, 11'i parklarda, 8'i evlerde, 7'si çorak arazilerde, 15'i diğer yerlerde gerçekleşmiştir. Olguların 42'si 12-17, 14'ü 18-40 yaş aralığındadır. Ölümlerin 14'ü İstanbul'da, 13'ü Ankara'da, 29'u diğer şehirlerde gerçekleşmiştir.
Haksal ve diğerleri, 2017 (162)	Kocaeli	16-58	27.79±11.49	01.2012-12.2015	Boya incelticisi/tiner sebebiyle gerçekleşen 48 yanık olgusu	25'i iş kazası, 23'ü ise tiner bağımlılığı ile ilişkili olarak gerçekleşmiştir. 4 olgu intihara bağlıdır. 7 olgu septisemi, 6 olgu solunum yetmezliği sebebiyle yaşamını yitiren 5'inde akut böbrek yetmezliği geliştiğinden hemodiyaliz gerekmiştir.
Bork ve diğerleri, 2017 (163)	Malatya	14-17	15.75±1.25	2017	ÇG sebebiyle ölen 4 erkek	Olguların tamamında n-bütan ve izobütan, 3'ünde propan bulunmuştur. 3'ü hastanede; 1'i olay yerinde hayatını kaybetmiştir.
Yüce ve diğerleri, 2017 (164)	İstanbul	13-27	16,7	2012-2017	Uçucu madde yanığı tedavisi gören 67 erkek	Tamamında yüz yanıkları, %83,6'sının ellerinde yanıklar görülmüştür. Yanıklara sebep olan maddeler sıklıkla propan, yapıştırıcı ve boyadır. Hastalardan 15'i daha önceden bir maddeyi kötüye kullanmıştır. Ölüm gerçekleşmemiştir.
Yılmaz ve diğerleri, 2017 (165)	Tokat	0-18	8,86	01.02.2014-30.06.2016	Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesine başvuran 148 zehirlenme vakası	Vakaların %40,1'i 2-5 yaş arasındadır. 6 kişi "tiner, toluol solventi, gaz yağı", 2 kişi ÇG sebebiyle zehirlenmiştir.
Seven ve diğerleri, 2017 (166)	Ankara	17-24	19,1	2013-2014	Bütan gazı patlaması sonucunda ölen 22 erkek	Tamamı alkol ve sigara kullanmaktadır. Patlamaların tamamı araç içinde gerçekleşmiştir.
Çalışkan, 2018 (167)	İstanbul	*	*	2018	Tiner kullanan 60 kişi	60 çocuktan 59'u erkektir.
Armağan Çağlar ve Türk, 2018 (168)	İstanbul	*	*	2017-2018	Lise 2 öğrencilerinden oluşan 350 kişi	Öğrencilerden 11'i depresyon öyküsü olan 20 kişinin uçucu madde kullanma öyküsü bulunmaktadır.
Yalman, 2019 (169)	İstanbul	15-20	*	*	ÇEMATEM'de tedavi gören 9 kız	Katılımcılardan biri tineri ilk kez 11 yaşında deneyimlediğini, abisinin tiner kullandığını ve ondan gördüğünü belirtmiştir.
Görgülü, 2019 (170)	Ankara	*	34.44	*	Hakkında denetimli serbestlik ve tedavi kararı verilen 50 madde kullanıcısı erkek	Katılımcılardan biri meslek lisesinde sıhhi tesisat ve doğal gaz ile ilgili bölümde okuduğunu, derste öğretmenlerinin kendilerinden bazı malzemeleri tiner ile temizlemelerini istediğini ve sonra tineri istismar etmeye başladıklarını belirtmiştir.
Gürses ve diğerleri, 2019 (171)	Bursa	15-62	29.55±17.68	01.01.2016-01.08.2018	Uçucu gazdan zehirlenen 11 erkek	Olgulardan 6'sı ÇG, 3'ü doğal gaz borusu, 2'si ise mutfak tüpü sebebiyle zehirlenerek yaşamını yitirmiştir. ÇG olgularının yaşları 15,15,16,16,18 ve 19 olup hepsinin ölüm orijini kazadır. 15 ve 16 yaşındaki birer ölüm olgusu sokak ve ottoyolda gerçekleşmiştir. Doğal gaz borusundan zehirlenenler 25, 40 ve 57 yaşlarındadır. Hepsi intihar ederek olay yeri olan evlerinde yaşamını yitirmiştir. Mutfak tüpünden zehirlenerek yaşamını yitirenlerin yaşları 42 ve 62'dir ve ölüm orijinleri intihardır. Olgulardan 5'inde bütan, 3'ünde bütan ve etan, 2'sinde bütan ve propan, 1'inde bütan, tolüen, heksan ve isobütana rastlanmıştır.
Bilaç ve diğerleri, 2019 (172)	Manisa	11-18	15,4	2014-2017	Bir ruh sağlığı hastanesinde madde kullanımı sebebiyle tedavi gören 92 hasta	Hastaların %55,4'ünü bali kullanıcısıdır. Kızların %62,1'i, erkeklerin %52,4'ü uçucu madde kullanmaktadır.
Türkmen ve Epsoylu, 2019 (173)	Manisa	18-65	31.5±11.3	2016	AMATEM'de tedavi gören 246 kişi	Ele alınan hastalardan 16'sı suç işlediği esnada uçucu madde etkisindedir.
Zeman ve diğerleri, 2019 (174)	İzmir	*	28±8.97,	2016	Madde Bağımlılığı Polikliniği'ne başvuran ve hakkında denetimli serbestlik kararı olan 220 kişi	27 kişinin uçucu madde kullanma deneyimi bulunmaktadır.
Ulu ve diğerleri, 2019 (175)	İstanbul	0-17	4.07±4.25	01.06.2017-01.06.2018	Dr. Sadi Konuk Eğitim ve Araştırma Hastanesine zehirlenme sebebiyle başvuran 196 olgu	Tiner sebebiyle zehirlenen 8 kişi kaza ile zehirlenmiştir.
Öztoprak ve Energin, 2019 (176)	Konya	0-18	7,8±5,6	2001-2005	Çocuk acil servisine zehirlenme sebebiyle başvuran 360 çocuk hasta	Çocuklardan 5'i tiner sebebiyle zehirlenmiştir.

Mutlu ve Sarıkaya, 2019 (177)	Bursa	18-76	31,95	2016	Bursa Devlet Hastanesi AMATEM servisine başvuran 434 hasta	Hastalardan 21'inin uçuşu madde kullanımı bulunmaktadır.
Seva ve diğerleri, 2019 (178)	Mersin	17-19	18.9±0.1	2015-2016	Mersin Üniversitesinde öğrenci 1057 kişi	Öğrencilerden 3'ünün uçuşu madde kullanma deneyimi mevcuttur.
Dağlı, 2020 (179)	Bursa	18-76	31.95±11.42	2016-2017	Alkol ve madde bağımlılığı tedavi merkezine başvuran 434 kişi	Hastalardan 21'inin uçuşu madde deneyimi bulunmaktadır.
Balcı ve diğerleri, 2020 (180)	Muğla	Tüm yaş grupları	*	2013-2019	Adli Tıp'ta otopsi yapılan 112 zehirlenme olgusu	Madde kullanımına bağlı 26 zehirlenmeden 2'si uçuculara bağlıdır.
Mutlu ve diğerleri, 2020 (181)	Türkiye	*	*	2009-2018	Merdiven altı üretim yerlerinde yakalanan ve uyuşturucu yapımında kullanılan öncül kimyasallar	Aseton: %21,9, tolüen: %11,9, diğer: %66,2
Karatoprak ve Uzun, 2020 (182)	Elâzığ	11-18	Ortanca 17	2017-2020	Elâzığ Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi ÇEMATEM'de tedavi gören 54 erkek	17 kişi uçuşu sebebiyle tedavi görmektedir. Olguların %31,5'inin en sık kullandığı madde uçuculardır.
Karagözü ve Hocaoglu, 2020 (183)	İstanbul	Tüm yaş grupları	24,86	*	Esenyurt'ta madde bağımlısı 194 kişi	17 kişinin ilk kullandığı madde uçuculardır. Terich maddesi olarak 1 kişi uçucuları belirtmiştir.
Tektaş Soy ve Kocataş, 2020 (184)	İstanbul	18-65	*	10.07.2018-10.10.2018	Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi AMATEM'de tedavi gören 207 hasta	Katılımcıların tamamı sigara, 21'i uçuşu kullanmaktadır.
Yılmaz, 2020 (185)	Van	*	*	2015-2016	25 liseden 2814 öğrenci	1374'ü erkek öğrenciden 64'ü, 1403 kız öğrenciden 16'sı uçuşu kullanmaktadır. Uçucuları deneyimleyen öğrenci sayısı 82'dir. Uçuşu kullananlardan 1'i fen, 40'ı Anadolu, 41'i meslek lisesinde öğrencidir.
Yılmaz ve diğerleri, 2020 (186)	Niğde	*	K: 20,93±1,99 (1290) E: 21,96±2,12 (1122)	*	Ömer Halisdemir Üniversitesi'nde öğrenim gören 2412 kişi	65 öğrenci sigara ve alkol dışındaki uyuşturucuları, 3'ü uçucuları kullanmaktadır.
Emeksiz ve Perk, 2020 (187)	Ankara	0-18	118.4±67.4 ay	01.01.2017-31.12.2018	Çocuk yoğun bakıma başvuran 138 zehirlenme vakası	Keyif verici madde sebebiyle zehirlenme oranı %14,4'tür. 0-12 yaş arasında zehirlenenlerden 2'si ÇG sebebiyledir. Süreç içinde yaşamını yitiren 3 hastadan biri ÇG sebebiyle gerçekleşmiştir.
Şirin ve Uzun, 2021(188)	Bursa	13-18	16,24±1,05	2014-2019	Bursa Yüksek İhtisas Eğitim ve Araştırma Hastanesi ÇEMATEM'e başvuran 250 erkek	111'i ilk kullandığı maddenin uçuculardır. Hastaların 28'i en çok tercih ettiği madde uçuculardır.
Bayraktar, 2021 (189)	Ankara	24-44	32,08	2018	Çinçin ve Yenidoğan'da yaşayan geçmişte madde kullanmış 12 kişi	Katılımcılardan biri 8 yaşında bali, uhu ve tiner kullanmaya başlamıştır.
Bahar ve Söyler, 2021 (190)	Mersin	18-41	20.5±2.56	2020-2021	Tarsus Üniversitesi'nde öğrenci 536 kişi	2 öğrenci uçucuları deneyimlemiştir.
Yanardağ ve Özkan, 2021 (191)	Niğde	13-17	15	2021	Niğde İl Sağlık Müdürlüğüne bağımlılık tedavisi için başvuran 6 kişi	17,16,15,15 yaşlarında olan 4 kişi sigara, bali, tiner ve esrar maddelerini kullanmaktadır. Katılımcılardan biri uçucuları deneyimlediğini belirtmiştir. Katılımcılardan biri 12 yaşındaki kardeşinin tiner kullandığını, babasının da bildiğini ve kullandığı sigarayı kardeşine babasının aldığını belirtmiştir.
Geniş ve diğerleri, 2021 (192)	Ankara	18-55	29,74±7,05	2005-2017	Veriler Gazi Üniversitesi Hastanesinde alkol ve uyuşturucu bağımlılığı nedeniyle tedavi gören 484 hastanın kayıtlarından toplanmıştır.	2 hasta uçuşu kullanıcıdır.
Günay ve diğerleri, 2021 (193)	Konya	*	*	2015	Necmettin Erbakan Üniversitesinde öğrenci 573 kişi	Öğrencilerden 14'ünün uçuşu madde kullanma deneyimi bulunmaktadır.
Uçuşu Maddeler ile İlgili Bulgulara Rastlanan Bildiriler						
Yalap Tuna ve diğerleri, 2011 (194)	Kayseri	*	*	01.01.2010-31.12.2010	1398 zehirlenme olgusu	Olguların 12'si tiner, bali ve alkolden zehirlenmiştir.

Tablo 3. Makalelerde rastlanan olgu sunumu çalışmaları

Yayın	İli	Yaşı ve cinsiyeti	Bulgular
Boztaş ve ark., 2011 (195)	Bolu	38, E	Tiner bağımlısı olan olgu eğitimini ilkokulda sonlandırmış ve hiç evlenmemiştir. Ebeveynleri 8 yaşındayken ayrılan olgu, 10 yaşındayken annesini kaybetmiştir. Babasının kendisine ve kardeşine şiddet uygulaması sebebiyle kardeşler evden kaçmaya başlamıştır. Kardeşi ile bir barakada kalırken kardeşini köpek ısırması ve kardeşi hayatını kaybetmiştir. Kardeşlerin o dönemde tiner kullanımı mevcuttur. Olgu, kardeşinin ölümünden sonra yalnızca tiner almak için evden dışarı çıkmaya başlamıştır.
Bayar ve ark., 2013 (196)	Antalya	20, E	Hastaneye göğüs ağrısı şikâyetiyle başvurmuştur. Şikâyetin başlamasından 1 gün önce sigara ve ÇG kullanmıştır. Muayeneler neticesinde hastadaki bulguların bütan gazına bağlı olabileceği düşünülmüştür.
Tural Hesapçıoğlu, 2014 (197)	Trabzon	15, E	Yapıştırıcı kullanımı, kendine zarar verme davranışı ve kollarında yara izleri mevcuttur.
Çorbacioğlu ve ark., 2015 (198)	Ankara	19, E	ÇG kullanımı sonrasında “kardiyak arrest” ile hastaneye getirilmiştir. Bütan gazı kullanımından sonra “MI tanısı alan ve koroner anjiyografisi yapılabilen nadir vakalardan birisi” olduğu bildirilmiştir.
İlhan ve ark., 2015 (199)	Sivas	16 ve 17, E	16 yaşındaki olgu sokakta baygınlık geçirerek hastaneye kaldırılıp hastanede yaşamını yitirmiştir. Ölüm sebebi ÇG olarak bildirilen olgunun sigara kullanımı da mevcuttur. 9. sınıfta okulu bırakmıştır. 17 yaşındaki olgu evde ölü bulunmuştur. Olay gecesi arkadaşlarıyla alkol kullanmıştır. Saldırgan ve uyumsuz kişiliğe sahip olup yaklaşık 2 yıldır ÇG kullanmaktadır. Sigara da kullanan olgunun ekonomik sıkıntıları bulunmaktadır.
Karadeniz ve ark., 2016 (200)	Trabzon	17, E	Ölüm olayı, boş bir evin çatısında arkadaş ortamında ÇG sebebiyle gerçekleşmiştir. Ağız yolu ile ÇG solunması sebebiyle fenalaşarak hastaneye kaldırılmış ölüm hastanede gerçekleşmiştir. Arkadaşları, önceden de ÇG kullandığını ailesi durumdan haberdar olmadığını belirtmişlerdir.
Yaşar ve ark., 2016 (201)	Ankara	21, E	Nefes darlığı gibi şikâyetlerle acil servise başvurmuştur. Özgeçmişinde tolüen kokusuna maruziyet vardır ancak tolüeni kötüye kullanmaya başlangıç tarihi bilinmemektedir.
Bozabalı ve ark., 2017 (202)	İzmir	16, E	4 yıldır yapıştırıcıları kullanmaktadır.
Karaaslan, 2017 (203)	Elâzığ	15, E	11 yaşında alkol, 12 yaşında uçucu kullanmaya başlamıştır. Özel günlerde babası ile alkol kullanmaktadır. Çakmak gazını arkadaşlarıyla veya tek başına kullanmaktadır. Madde kullanımı ile ilgili annesi ile çok tartışmaktadır. Evden kaçmaması için ebeveynleri tarafından elleri ve ayakları bağlanmaktadır. Olgu lise birinci sınıfta eğitim hayatını sonlandırmıştır. Olgunun ÇG kullanmaya başlamasında arkadaş etkisi, merak, babasının hastalığını unutma düşüncesi etkili olmuştur. Olgu alkol ve esrar maddelerini de kullanmakta olup bu maddeleri almaya ekonomik imkanı olmadığına ÇG kullanmaktadır.
Mengi ve ark., 2017 (204)	İzmir	20, E	Yürüme güclüğü sebebiyle sağlık kuruluşuna başvuran olgu, 2 yıldır uçucu maddeleri kötüye kullanmaktadır.
Pamuk ve ark., 2018 (10)	Ankara	14, E	Hastaneye kaldırılmasının üçüncü gününde arkadaşları bütan gazı kullandığını söylemiştir. Geç haber verdikleri için olgunun toksikolojik inceleme yapılamamıştır.
Yavuz ve ark., 2018 (205)	İzmir	21, E	Adliyede katilplik yapan olgunun ÇG kullanımına bağlı solunum yetmezliği mevcuttur. Olgunun uçucu maddeyi keyif amacıyla kullandığı, sigara da kullandığı öğrenilmiştir.
Gökarp ve ark., 2018 (206)	İzmir	13, E	ÇG solunması nedeniyle baygınlık geçirerek hastaneye kaldırılan olgu sokakta yaşamaktadır. Alkol bağımlısı ebeveyne sahiptir.

Yurtseven ve ark., 2018 (207)	İzmir	16, E	Uçucu istismarı sebebiyle karaciğer ve böbrek hasarı oluşmuştur. Tolüen içerikli madde kullandığını belirtmiştir.
Kalkan ve ark., 2018 (208)	İstanbul	30, E	Hasta, acil servise “bulantı-kusma, bilinç bulanıklığı ve ajitasyon” sebebiyle başvurmuş, başvurmadan önce tiner kokladığı öğrenilmiştir.
Yılmaz ve ark., 2018 (209)	Eskişehir	17, E	Şantiyede ölü bulunmuştur. Düşük sosyoekonomik düzeyli ailenin üyesidir. 7.sınıftan sonra okula gitmemiştir. Baba oğlunun ÇG kullandığından haberdar olmadığını, arkadaş etkisi olabileceğini belirtmiştir.
Biçer ve Ögel, 2019 (210)	Şanlıurfa	17, K	Olgu, Şanlıurfa YEDAM'a başvurmuştur. Neredeyse her gün metamfetamin kullanan olgu metamfetamin bulamadığı zamanlarda uçucu ve esrar kullanmaktadır.
Kaya ve ark., 2020 (211)	İzmir	18, E	Araştırma 3 yıl önceki olgunun incelenmesi ile yapılmıştır. ÇG kullanımı sonrasında olgu, sokakta arrest durumda bulunmuştur. Olguda ÇG sonrasında meydana gelen yaralanmanın basit düzeyde olmadığı, iyileşme ihtimali olmayan bir hastalığa ve konuşmada zorluk yaşamasına neden olduğu bildirilmiştir.
Seki Öz, 2021 (212)	Ankara	35, E	Olgu, boşanmış ve bir çocuk babasıdır. Ailede psikiyatrik hastalık ve intihar öyküsü mevcuttur. 16 yaşındayken bir programda ağzından ateş çıkaran birini görüp bunu ÇG ile yapmaya çalışmış ve etkisi hoşuna gitmiştir. Sonrasında mutfak tüpü/tüp gaz kullanmıştır.
Yüksek Lisans Tezlerinde Rastlanan Olgu Sunumu Çalışmaları			
Kılıç, 2012 (213)	İstanbul	14-24, E	Çalışma, bir dönem sokakta yaşamış 3 genç ile yapılmıştır. Olgulardan biri tiner kullanmaya arkadaş ortamında alıştığını, önce tiner kullanmaktan hoşlanmadığını ancak sonra alıştığını belirtmiştir. Biri de sokaklar için “Ne olacak ki sokakta hiçbirşey yok, anca tiner bali, tiner bali” ifadesini kullanmıştır. Biri de araba bagajlarında, çalılıklarda, camilerde kaldığını, zaman zaman hırsızlık yapmamak için işe girdiğini ancak sokakta kaldığını öğrenen işverenin kendisini çıkardığını belirtmiştir. Gençlerden biri tinercilerin kendisini bıçakladığını ifade etmiştir. Katılımcıların yaşları 18,18 ve 19’dur.

Araştırmaların Türlerine ve Yöntemlerine Göre Değerlendirilmesi

Yapılan araştırma kapsamında uçucu maddelerin kullanımı ile ilgili istatistiklere erişilen 202 çalışmanın %84,65'inin nicel araştırma yöntemi ile yapıldığı görülmektedir. Olgu sunumu yapılan 20 çalışmanın 19'u makale 1'i tez olup tamamı nitel araştırma yöntemiyle yapılmıştır. Bulgularında uçucu madde kullanıcıları ile ilgili istatistiklere ulaşılan ve uzmanlık tezi türünde olan çalışmaların tamamında nitel, ulaşılan bir bildiride ise nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yüksek lisans tezi, doktora tezi ve makale türünde olan çalışmalar ise sıklıkla nicel araştırma yöntemiyle yapılmıştır (Tablo 3).

Tablo 3: Araştırma türlerinin yöntemlerine göre incelenmesi

	Yüksek Lisans Tezi	Doktora Tezi	Uzmanlık Tezi	Makale	Olgu Sunumu Yüksek Lisans Tezi	Olgu Sunumu Makalesi	Bildiri	Toplam
Nitel	7	2	0	3	1	19	1	31
Nicel	66	15	38	50	0	0	0	171
Toplam	73	17	38	53	1	19	1	202

Erişilen Araştırmaların Yıllara Göre Dağılımı

Uçucu madde kullanıcısı olan örnekleme erişilen 202 çalışmanın yıllara göre dağılımına bakıldığında 2016 yılında 2015'e göre %70 oranında bir artışın olduğu ve takip eden yıllarda 2016 yılı ile benzer sayılarda çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Çalışma sayısı 2011 ile 2015 yılları arasında da benzerdir (Tablo 4).

Uçucu madde kullanıcıları ile ilgili istatistiklere en çok yüksek lisans tezlerinde (74 çalışmada) ve makalelerde (72 çalışmada), en az ise bildiri türünde (1 çalışmada) rastlanmıştır.

Tablo 4. Uçucu madde kullanıcıları ile ilgili istatistiksel verilere rastlanan çalışmaların sayısının yıllara ve türlerine göre dağılımı

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Toplam
Yüksek Lisans Tezi	2	2	3	4	2	9	15	10	10	6	11	74
Doktora Tezi	1	1	1	1	0	1	3	2	1	2	4	17
Uzmanlık Tezi	3	0	6	0	2	2	3	8	6	7	1	38
Makale	4	5	2	4	3	9	9	8	10	11	7	72
Bildiri	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Toplam	11	8	12	9	7	21	30	28	27	26	23	202

Örnekleminin Tamamı Uçucu Madde Kullanıcısı Olan Çalışmaların Yıllara ve Türlerine Göre Dağılımı

Araştırma kapsamında uçucu madde kullanıcısı olan örneklem ile ilgili bulguya erişilen 202 çalışmadan 30'unun örneklemin tamamı uçucu madde kullanıcısı bireylerdir. 172 çalışmanın ise konusu doğrudan uçucu madde kullanımı ile ilgili olmayıp örnekleminin tamamı da uçucu madde kullanıcılarından oluşmamaktadır. Konusu doğrudan uçucu madde kullanımı ile ilgili olmayan ve örnekleminin tamamı da uçucu madde kullanıcılarından oluşmayan çalışmalar, doğrudan uçucu madde kullanıcıları ile yapılan çalışmalarla birlikte çalışmaların konusu ve örneklem sayıları bakımından Tablo 5'de ele alınmıştır. Tablo 5'te çalışmanın konusu uçucu madde kullanımı ile doğrudan ilişkili olan ve örnekleminin tamamı uçucu madde kullanıcısı olan çalışmalar ele alınmaktadır.

Tablo 5. Örnekleminin tamamı uçucu madde kullanıcısı olan çalışmaların yıllara ve türlerine göre dağılımı

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Toplam
Yüksek Lisans Tezi	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Doktora Tezi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uzmanlık Tezi	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Makale	2	1	0	0	0	0	5	1	1	0	0	10
Olgu Sunumu Makalesi	0	0	1	1	2	2	2	6	1	1	1	17
Olgu Sunumu Yüksek Lisans Tezi	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Toplam	4	2	1	1	2	2	7	7	2	1	1	30

Örnekleminin tamamı uçucu madde kullanıcılarından oluşan araştırma sayısı, bu çalışmaya kapsamındaki yıllarda 30'dur. Yukarıdaki tabloda bu çalışmaların sayısının yıllara ve türlerine göre dağılımı görülmektedir. Çalışmalar sıklıkla olgu sunumu makalesi (17 çalışma) ve makale (10 çalışma) şeklindedir. Çalışmalardan biri yüksek lisans tezi, biri olgu sunumu yapılan yüksek lisans tezi ve biri uzmanlık tezidir. Araştırma kapsamında olan 10 yıl içerisinde örnekleminin tamamı uçucu madde kullanıcılarından oluşan bir doktora tezine rastlanmamıştır. Örnekleminin tamamı uçucu madde kullanıcılarından oluşan çalışmaların yıllara göre

dağılımına bakıldığında bir artış ya da azalış ivmesinin söz konusu olmadığı söylenebilmektedir. 2018 yılı örnekleminin tamamının uçucu madde kullanıcıları ile yapılan çalışmaların en fazla olduğu yıldır (Tablo 5).

Çalışmaların Örnekleminin Yaş Aralığının ve Yaş Ortalamalarının İncelenmesi

Çalışmanın kapsamında olan yıllarda yapılmış ve örnekleminde uçucu madde kullanıcılarına rastlanan 202 çalışmaya bakıldığında 2011'de 2, 2012'de 2, 2013'te 3, 2014'te 4, 2015'te 2, 2016'da 9, 2017'de 15, 2018'de 10, 2019'da 10, 2020'de 6, 2021'de 11 olmak üzere toplam 74 yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Bu 74 çalışmanın 8'inde katılımcıların yaş aralığına, 22'sinde ise yaş ortalamasına ulaşılamamıştır. Çalışmalardan 1'i tüm yaş gruplarını kapsarken, 17'si 18 yaş ve üstünde geniş bir yaş aralığını, 12'si 18-65, 15'i 18-48, 11'i 12-25 yaş aralığını temsil etmektedir. Çalışmaların yaklaşık yaş ortalamalarına bakıldığında ise 9'unun 28, 4'ünün 29, 5'inin 16 olup bu veriye erişilen çalışmalarda yaş ortalamaları 15 ile 51 aralığındadır. Uzmanlık tezlerinden ise 38 çalışmaya erişilmektedir. Bu çalışmalardan ikisinde katılımcıların yaş aralığına, 3 tanesinde yaş ortalamalarına ulaşılamamıştır. Çalışmalardan biri 18 yaş ve üstündeki yaşları, 2'si tüm yaş gruplarını, 12 çalışma 18-65, 12 çalışma 11-19, 4 çalışma 0-18, 2 çalışma 17-49 yaş aralığını kapsamaktadır. Örneklem gruplarının yaklaşık yaş ortalamalarına bakıldığında 8'inin 16, 8'inin 17, 3'ünün 29 olduğu görülmekte olup çalışmaların tamamının yaş ortalaması 5-38 yaş aralığındadır. Doktora tezlerinde ise 17 çalışmada uçucu maddeler ile ilgili verilere rastlanmaktadır. Çalışmalardan ikisinde yaş aralığına yer verilmemiş olup 3 çalışma tüm yaş gruplarını kapsamaktadır. 7 çalışma 14-21, 3 çalışma 18-55 yaş aralığını kapsarken, 1 çalışmanın kapsamı 15 yaş üstünü temsil eden geniş bir aralıktır. Çalışmaların örnekleminin yaklaşık yaş ortalamasına bakıldığında ise 4 çalışmanın 16, 2 çalışmanın 17 olduğu görülmekte olup yaş ortalamalarının 16-35 yaş aralığında olduğu anlaşılmaktadır.

Örneklemin tamamı uçucu kullanıcısı olmayan makalelerden 16'sında örneklemin yaş aralığına ulaşılamamış, 2 çalışmanın tüm yaş gruplarını kapsadığı görülmüştür. 19 çalışma 0-18, 2 çalışma 15-65, 4 çalışma 13-27 yaş aralığını kapsamaktadır. Ulaşılan bir bildiride ise yaş aralığı ve ortalamasına ulaşılamamıştır.

Örnekleminin tamamı uçucu madde kullanıcısı olan 30 çalışmanın 29'unda katılımcıların yaş aralığına yer verilirken 1'inde bu bilgiye rastlanmamıştır. Yaş aralığına ulaşılan çalışmalarda katılımcılardan en küçüğünün 1, en büyüğünün 62 yaşında olduğu görülmektedir (Tablo 2). Tutanç ve diğerlerinin çalışması 1-5 yaş arası katılımcılardan oluşmakta olup bu yaş aralığı, çalışmalar içinde yaşça en küçük örneklem grubunu temsil etmektedir (192). 14 kişilik örneklem grubuyla yapılan bu çalışma uçucu kimyasallardan biri olan hidrokarbon zehirlenmesi ile ilişkilidir. Çalışmalar sıklıkla 13-18 yaş arasındaki katılımcılar ile yapılmış olup bu yaş aralığını kapsayan çalışma sayısı 13'tür ve toplam 60 kişilik örneklem grubunu temsil etmektedir. Çalışmalardan 7'sinde ise 7 kişilik örneklem grubu 18-38 yaş aralığında olup yaş ortalaması 26,28'dir. Bu örneklem grubunun dışında 3 çalışma 12-60 yaş arasında geniş bir yaş aralığına hitap etmekte olup 115 kişilik örneklem grubunun yaklaşık yaş ortalamaları 30, 28 ve 17'dir. Doğrudan ilişkili çalışmalardan 7 tanesinin örnekleminin yaklaşık yaş ortalamaları 16 (15,5 ve 16,5 arasındaki ortalamalar dahil edilmiştir.), 5 tanesinin 17, 3 tanesinin 18, 2 tanesinin 30, 2 tanesinin 21, 2 tanesinin 15, birinin 2, birinin 28, birinin 38, birinin 35, birinin 20, birinin 19, birinin 14 ve birinin 13'tür. 2 çalışmada yaş ortalamasına erişilememiştir.

Örneklem grubu uçucu madde kullanıcısı olan olgu sunumu çalışmalarının tamamı 13-38 yaş aralığını kapsamaktadır. Ele alınan olgulardan 4'ü 17, 3'ü 16, 2'si 15 yaşındadır. Örneklem grubu uçucu madde kullanıcısı olan olgu sunumu çalışmalarının tüm örnekleminin yaş ortalaması 19,39'dur.

Örneklemin Tamamı Uçucu Madde Kullanıcılarından Oluşan Çalışmalarda Örneklem Özelliklerinin İncelenmesi

Örneklem grubun uçucu madde kullanıcısı olduğu çalışmalara bakıldığında 2011 yılındaki çalışmaların örneklemini 79, 2012'dekilerin 152, 2013'tekilerin 4, 2014'tekilerin 1, 2015'tekilerin 3, 2016'dakilerin 2, 2017'dekilerin 199, 2018'dekilerin 66, 2019'dakilerin 12, 2020'dekilerin 1, 2021'dekilerin 1 kişi oluşturmaktadır. Yıllara göre bir artış ya da azalış ivmesi görülmemektedir. Örneklem grubu uçucu madde kullanıcısı olan çalışmalardan 12'sinin bütan/çakmak gazı ile ilgili olduğu; bütan gazına bağlı zehirlenmeler,

yanıklar, ölümlerin sıklığı ve genellikle kapalı alanlarda gerçekleştiği göze çarpmaktadır. Çakmak gazına bağlı ölümlerin bir kısmının ev dışında ve metruk yerlerde gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Tablo 6: Uçucu madde kullanıcısı olan örneklem yıllara ve araştırmanın konusuna göre sınıflandırılması

Yıl		Zehirlenme Yanık ve Ölüm	n	Lise Öğrencis	Üniversite Öğrencileri	Cezaevi Olanlar	Denetimli Serbestlik Kararı	Psikiyatrik Öyküsü Olanlar	Diğer	Toplam	Toplam Örneklem İçinde Uçucu Madde Kullanıcısı Yüzdesi(%)
2011	Toplam	1398	392	9382	1774	0	100	0	0	13046	1,55
	Uçucu Kullanıcısı	12	103	56	20	0	12	0	0	203	
2012	Toplam	15	276	545	0	0	53	0	400	1289	6,29
	Uçucu Kullanıcısı	4	16	23	0	0	2	0	36	81	
2013	Toplam	144	960	0	8207	0	0	100	0	9411	3,19
	Uçucu Kullanıcısı	11	98	0	184	0	0	8	0	301	
2014	Toplam	650	82	41128	0	0	0	0	143	42003	3,05
	Uçucu Kullanıcısı	10	36	1234	0	0	0	0	4	1284	
2015	Toplam	470	103	7632	0	266	482	0	0	8953	2,14
	Uçucu Kullanıcısı	3	55	39	0	47	48	0	0	192	
2016	Toplam	761	3222	2867	4599	346	394	350	600	13139	10,97
	Uçucu Kullanıcısı	72	1123	55	105	10	12	42	22	1441	
2017	Toplam	345	1255	2327	1244	0	621	56	259	6107	9,21
	Uçucu Kullanıcısı	205	190	22	48	0	44	22	32	563	
2018	Toplam	1033	1248	583	0	25	150	457	0	3496	9,32
	Uçucu Kullanıcısı	17	208	32	0	3	14	52	0	326	
2019	Toplam	207	2201	3145	2114	0	542	0	0	8209	5,21
	Uçucu Kullanıcısı	16	276	70	23	0	43	0	0	428	
2020	Toplam	3881	1769	2814	2412	0	0	273	0	11149	3,67
	Uçucu Kullanıcısı	133	185	82	3	0	0	6	0	409	
2021	Toplam	0	1805	0	536	175	505	0	118	3139	13,06
	Uçucu Kullanıcısı	0	341	0	2	29	31	0	7	410	
Toplam	Toplam Örneklem	8904	13313	70423	20886	812	2847	1236	1520	119.941	
	Uçucu Kullanıcısı Toplamı	483	2631	1613	339	89	206	130	101	5592	
Tüm Örneklem Grubu İçinde Uçucu Kullanıcısı Yüzdesi (%)		5,42	19,77	2,29	1,62	10,96	7,24	10,52	6,64	4,66	

2'si doktora, 1'i uzmanlık tezi, 2'si makale olmak üzere toplam 5 çalışmada uçucu kullanımı ile suç ilişkisi kurulmuştur. Bu çalışmalardan birinde örneklem olarak ele alınan katılımcılardan biri yakın çevresinde bir bağımlının uçucu kullanımı sonrasında anne ve babasını öldürdüğünü belirtmiştir. Biri ise uçucu kullanımı olan 17 kişi ile yapılmış ve katılımcılardan 10'unun suç işleme öyküsünün bulunduğu bildirilmiştir. Bir çalışmada gecekondü bölgesinde yaşayan 250 katılımcıya yaşadıkları bölgedeki suç olayları ile ilgili yöneltilen soruya katılımcılardan 101'i uçucu kullanıcıları ile ilişkili yanıt vermiştir. Ayrıca uçucu maddeler ile ilgili doğrudan ilişkili çalışmalardan 7'sinde örneklem grubunun sokakta yaşadığı ya da araştırmaya konu olan ölüm ya da yaralanma gibi olayların sokakta gerçekleştiği, 4 çalışmada katılımcının eğitimini sonlandırdığı, 2 çalışmada ise katılımcının kendine zarar verme davranışının olduğu üzerinde durulmaktadır. Çalışmalardan

6 yüksek lisans, 1 doktora tezinde örneklem grubundan 1'er kişinin uçucu madde kullanımına sosyal çevresi aracılığı ile başladığı üzerinde durulmuştur. 2 yüksek lisans, 1 doktora tezinde toplam 3 katılımcının maddeyi hayal/halüsinasyon görme ve keyif alma; 2 yüksek lisans tezinde ise 2 katılımcının üşümeme ve acıkmama gibi sebepler ile kullandığı görülmektedir. Çalışmalardan 5'i uzmanlık, 9'u doktora tezi; 1'i makale 1'i bildiri olmak üzere 16 çalışma, uçucu maddelerden zehirlenmeler ile ilişkilidir. 2 yüksek lisans, 1 uzmanlık, 1 doktora tezi uçucu maddelerin erişim kolaylığı ile ilişkilidir.

Uçucu maddelere maruz kalma çalışmaları ve olgu sunumu çalışmaları dışındaki çalışmalara bakıldığında madde kullanımına uçucular ile başlama bilgisine 15 yüksek lisans ve 4 uzmanlık tezinde rastlanmıştır. 15 çalışmanın madde kullanıcısı olan 1392 kişilik örneklem grubunun 143'ü (%10,27) madde kullanımına uçucular ile başlamıştır. Uzmanlık tezlerinde ise madde kullanıcısı olan 278 kişilik örneklem grubunun 33'ü (%11,87) madde kullanımına uçucular ile başlamıştır. Olgu sunumu çalışmalarında bu bilgiye rastlanmamıştır. Uçucu kullanımına başlama yaşı bilgisine ise 10 çalışmada erişilmiş olup bunlardan 5'i yüksek lisans, 3'ü uzmanlık tezi, 2'si makaledir. Bu çalışmalarda uçucu madde kullanımına başlama yaşı 4-35 yaşları arasında bulunmuştur.

Çalışmaların tamamında katılımcıların cinsiyetlerine erişilemediğinden cinsiyet bilgisine net olarak erişilen çalışmalar olan olgu sunumu çalışmaları cinsiyet bazında değerlendirilmiştir. 22 kişiyle yapılan olgu sunumu çalışmalarında yalnızca 1 katılımcı kadındır.

Uçucu Madde Kullanıcısı Olan Örneklem Yıllara ve Araştırmanın Konusuna Göre Sınıflandırılması

Tablo 6'da "zehirlenme, yanık, ölüm" kimyasal maddelere bağlı gerçekleşen zehirlenme, yanık veya ölüm çalışmalarından uçucu kimyasallarla ilgili istatistiklere erişilen çalışmaları, "madde kullanımı olan katılımcılar" herhangi bir madde kullanım bozukluğu olan katılımcılarla yapılan çalışmalardan uçucu madde istatistiğine rastlanan çalışmaları, "lise öğrencileri" ve "üniversite öğrencileri", bu çağdaki bireylerle madde bağımlılığı hakkında yapılan çalışmalardan uçucu kullanımı istatistiğine rastlanan çalışmaları, "cezaevinde kalan katılımcılar" cezaevinde kalan ve madde kullanım öyküsü olan katılımcılarla yapılan çalışmalardan uçucu kullanma istatistiğine rastlanan çalışmaları, "denetimli serbestlik kararı olanlar" hakkında madde kullanımına bağlı denetimli serbestlik kararı verilmiş katılımcılarla yapılan ve uçucu madde kullanma istatistiğine rastlanan çalışmaları, "psikiyatrik öyküsü olanlar" psikiyatrik bozukluk tanısı olup madde kullanım öyküsü olan katılımcılarla yapılan ve uçucu madde kullanma istatistiğine rastlanan çalışmaları temsil etmektedir. Bu konu başlıkları dışındaki çalışmalar "diğer" başlığı altında ele alınmıştır (76).

2011 ve 2021 yılları arasında uçucu maddeler ile ilişkili istatistiklere rastlanan çalışmalarda toplam örneklem sayısı 119.941 olup bu örneklem grubu içinde uçucu maddeyi deneyimlediği belirtilen kişi sayısı 5592'dir (%4,66). Doğrudan uçucu madde kullanıcıları ile yapılan çalışmalarda da toplam çalışmalara benzer şekilde bir artış ya da azalış ivmesinin söz konusu olmadığı görülmektedir (Tablo 7).

Tablo 7: Örneklemnin tamamı uçucu madde kullanıcısı olan çalışmalarda yıllara göre toplam örneklem sayısı

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Örneklem sayısı	79	152	4	1	3	2	199	66	12	1	1

Toplam örneklem içinde yüzdesel olarak uçucu kullanımının en az (%1,62) bulunduğu çalışmalar üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmalar iken en fazla (%19,77) bulunduğu çalışmalar ise madde kullanımı ile ilgili çalışmalardır. Cezaevinde kalan (%10,96), psikiyatrik tedavi öyküsü olan (%10,52) ve hakkında denetimli serbestlik kararı olan katılımcılarla (%7,24) yapılan çalışmalarda toplam örneklem içinde uçucu kullanımı olan kişi sayısı yüzdesel olarak yüksektir. Lise öğrencileriyle yapılan (%2,29) çalışmalarda ise toplam örneklem içinde uçucu kullanan kişi sayısı yüzdesel olarak düşüktür.

Tartışma

Bu çalışma, ülkemizde uçuucu madde kullanımı ile ilgili bulgulara erişilen araştırmalardan uçuucu madde kullanıcıları ile ilgili istatistikler çıkarmak, analizler yapmak ve uçuucu madde kullanımının ülkemizdeki durumu ile ilgili bir tablo çizmek üzere kurgulanmıştır. Bu doğrultuda anahtar sözcükler kullanılarak 14.535 çalışma incelenmiş ve bu çalışmalardan 211'inde uçuucu madde kullanımı ile ilgili istatistiksel veriye rastlanmıştır. 211 çalışmadan 9'u uçuucu maddelere iş yerlerinde maruz kalma konulu olduğundan ve uyuşturucu maddeyi kötüye kullanımı temsil etmediğinden çalışma dışında tutulmuştur. Bu çalışmalardan örneklemi uçuucu madde kullanıcılarının oluşturduğu araştırma sayısı ise 30'dur (%14,85). Araştırma sonucunda edinilen 9 çalışma, uçuucu madde maruziyeti yaşayan ancak bu maddeleri istismar öyküsü ile ilgili bulguya rastlanmayan çalışmalar olduğundan çalışma kapsamı dışında tutulmuştur.

Çalışmaların ve çalışmalardaki örneklem grubunun yıllara göre dağılımına bakıldığında bir artış ya da azalış ivmesinin söz konusu olmadığı söylenebilir. Toplam örneklem sayılarının yıllara göre dağılımına bakıldığında en fazla örneklem 2014'te, en az örneklem ise 2012'de olduğu görülmektedir. Çalışmalarda toplam örneklem içinde yaşam boyu uçuucu madde deneyimi olan katılımcı sayısı genel itibariyle az olmakla birlikte, 2012 (%16,88), 2016 (%13,66), 2021(%13,01) yıllarında nispeten fazladır.

Örneklem grubun uçuucu madde kullanıcısı olduğu çalışmalar sıklıkla uçuucu madde kullanıcısı olan olgunun sunumunun yapıldığı çalışmalardır. Olgu sunumu yapılan 21 çalışmada katılımcıların nitelikleri ile ilgili önemli bilgilere yer verilmektedir. Olgu sunumu çalışmalarındaki örneklem grubunun %95,65'i erkek olup bu da katılımcıların neredeyse tamamı anlamına gelmektedir. Nitekim uçuucu maddeyi kötüye kullanımın erkekler arasında yaygın olduğunu bilinmektedir (4)Olgu sunumlarında uçuucu madde kullanıcılarının profillerine bakılacak olursa; katılımcının düşük sosyoekonomik seviyeli olması, eğitim yaşamına ara vermesi ya da sonlandırması, sokakta çalışması, yaşaması ya da araştırmaya konu olan ölüm ya da yaralanma olaylarının sokakta ya da ev dışındaki alanlarda gerçekleşmesi, maddelere kolay erişebilmesi, kendine zarar verme davranışının olması ya da suç işleme öyküsünün olması gibi nitelikler sıklıkla göze çarpmaktadır. Maddelere erişim kolaylığı, kullanıcıların küçük yaşta olması, sosyal ortamlarda deneyimlenmesi ve düşük sosyoekonomik seviye literatürü desteklemektedir (5,6).

Çalışmalarda madde kullanımına uçuucu madde ile başlama bulgusuna, 15 yüksek lisans ve 4 uzmanlık tezi olmak üzere 19 çalışmada ulaşılmıştır. Yüksek lisans tezlerindeki toplam örneklem grubunun %10,27'si (143 kişi) uzmanlık tezlerindeki grubun ise %11,87'si (33 kişi) uyuşturucu madde kullanımına uçuucu maddeler ile başlamıştır. Uçuucu madde kullanımına başlama yaşına ise 5'i yüksek lisans, 3'ü uzmanlık tezi ve 2'si makale olmak üzere toplam 10 çalışmada erişilmiştir. Katılımcıların uçuucu madde kullanmaya başlama yaşı 4-35 yaş arasında bulunmuş olup başlama yaşının geniş bir yaş aralığını kapsadığı görülmektedir. Uçuucu madde kullanımına başlama yaşının 4 yaşından itibaren olması dikkat çekicidir. Çalışmalarda uçuucu kullanımına sıklıkla çocukluk ve genç yetişkinlik, nadiren de olsa ileri yetişkinlik dönemlerinde rastlanmaktadır. Bu çalışmada da uçuucu madde kullanımına 4-35 yaş aralığında rastlanması, yine çocukluk ve genç yetişkinlik dönemlerinde başladığına işaret etmektedir. Yaşlılık döneminde uçuucu kullanımına çalışmaların hiçbirinde rastlanmamıştır. Bu kimyasalların sebep olduğu ölüm ve zehirlenme olgularının sıklıkla ev dışındaki alanlarda gerçekleşmesi ve yaşlarının çocukluk ve ergenlik dönemlerine rastlaması, sokakta yaşayan/çalışan çocuklar olabileceklerini düşündürmektedir. Araştırmanın literatür taraması da uçuucu kullanımının sokak çocuklarında yaygın olduğunu (214) desteklemektedir. Ayrıca bazı çalışmalar doğrudan sokakta yaşayan ya da çalışan çocukların madde kullanımını ele almakta(24,144) ve uçuucu madde kullanımının bu çocuklarda yaygınlığını göstermektedir. Bu çalışmalarda çocukların maddeleri keyif verici niteliğiyle kullanımının yanı sıra "üşümek, acıkmamak" gibi sebeplerle kullanmaları dikkat çekicidir.

Çalışmanın örneklem analizi, örneklem grubu kategorilere ayrılarak yapılmıştır. Erişilen araştırmalar "zehirlenme, yanık ve ölüm", "madde kullanımı olan katılımcılar", "lise öğrencileri", "üniversite öğrencileri", "cezaevinde kalan katılımcılar", "denetimli serbestlik kararı olanlar", "psikiyatrik öyküsü olanlar" ve "diğer" şeklinde kategorize edilmiştir. Araştırmaların içeriklerine bakıldığında uçuucu madde kullanan örnekleme en çok madde kullanımı ile ilgili, en az ise lise öğrencileri ile yapılan çalışmalarda rastlanmaktadır. Benzer şekilde

üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmalarda da uçucu madde kullanıcısı olan öğrenci sayısı azdır. Lise ve üniversite çağındaki öğrencilerle yapılan çalışmalarda uçucu madde kullanma deneyimi olan öğrenci sayısının az olması (Tablo 5), bu maddelerin kullanımının bu yaş gruplarında yaygın olduğunu ifade eden literatür ile örtüşmemektedir (4,5).

Türkiye Yeşilay Cemiyeti'nin çalışmasında 2019'da ülkemizde görülmeye başlayan Covid-19 hastalığının bağımlılık istatistiklerine yansıdığı belirtilmekte olup bu durum TUBİM'in 2020 raporundaki verilerine de yansımaktadır (215,216). Ancak 211 çalışma niceliksel bakımdan ele alındığında 2019'dan sonraki yıllarda çalışmaların azalmadığı, önceki yıllarla benzer bir durumun olduğu görülmektedir. Ayrıca nicelik bakımından çalışmalar arasında yüksek lisans tezleri daha fazla olsa da uzmanlık tezlerinin örnekleminin daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. Örnekleme uçucu madde kullanıcısı olan çalışmalar sıklıkla makalelerdir. Bu çalışmaların neredeyse yarısı bütan/çakmak gazı kullanımı olan bireyler ile ilişkilidir. Ülke genelinde uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili verilere rastlanan TUBİM raporlarında uçucu maddeler ile ilgili detaylı verilere rastlanmasa da bu çalışma kapsamında olan 2011 ve 2013 yıllarında uçucu madde kullanımına bağlı toplam 18 ölüm olgusunun 8'i çakmak/bütan gazı kaynaklı olup durum mevcut araştırmada ulaşılan bulgulara benzerdir (217,218).

Sonuç olarak örnekleme uçucu madde kullanıcısı olan çalışmaların az olması ve çalışmaların sıklıkla olgu sunumu çalışması olması uçucu kullanıcıları hakkında çıkarım yapılmasını engelleyen bir faktör olarak değerlendirilebilir. Bu sebeple uçucu madde kullanımına ilişkin literatüre katkı sunabilmek adına yeni çalışmalar gündeme getirilmelidir. Araştırmalarda uçucu madde kullanan erkeklerin oransal çoğunluğu teşkil etmesi de ayrıca önemsenmesi gereken alanlar arasında yer almaktadır. Araştırma konularını ve araştırma alanlarını derleyen bu çalışma, gelecekte yapılması planlanan çalışmalara bir altlık oluşturabilecek niteliktedir. Derlenen çalışmalardaki konu ve kapsamlar incelendiğinde; zehirlenme çalışmalarında tiner ve çakmak gazının zehirleyici etkisi dikkat çekmektedir. Çakmak gazının satışını önlemeye yönelik yerel bazda çalışmalar yapılsa da uçucu maddelerin kolaylıkla erişilebilir maddeler olması sebebiyle yalnızca satışına kısıtlama getirilerek çözümlenmesi mümkün görünmemektedir. Uçucu kimyasalların aseton ve oje gibi hoş kokulu maddelerin içinde bulunması özellikle çocukların bu maddelerle tanışmalarında bir risk oluşturabilir. Bu bağlamda çocukların sıklıkla kullandığı ürünlerin içerisinde bulunan kimyasallar ile ilgili daha temel bir çalışma yapılması gerekmektedir. Ebeveynlere yönelik farkındalık faaliyetleri tiner ve bali gibi evlerde sıklıkla kullanılan ürünlerin çocuklar için bir risk teşkil etmesinin gösterilmesi bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca çocukların maddeyi bırakma konusunda kendi başlarına mücadele etmelerinin mümkün olmadığı düşünülmektedir. Bu bakımdan ebeveynlerin maddelerin zararları, etkileri ve maddeyi bırakma konusunda çocukla birlikte hareket etmesi gerekmektedir. Olgu çalışmalarından birinde madde kullanıcısı olan ergenin evden kaçmaması için ellerinin ve ayaklarının bağlanması madde kullanımını engelleyecek doğru uygulama olmadığı düşünülmektedir.

Yaşamın en çalkantılı dönemlerinden olan ergenlik dönemindeki bu çocuklara cezalandırma yerine olumlu ve etkili ebeveynlik rolünün önemli olacağı öngörülmektedir. Bu çalışmada bu maddelerin daha çok ergenlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde kullanıldığı görüldüğünden, maddelerin olumsuz özellikleri konusunda okulların müfredat programlarında düzenlemeler yapılması, eğitici faaliyetlerin düzenlenmesi gerekli görülmektedir. İncelenen literatürde ele alınan risk faktörlerinin dışında, erişilen çalışmalardan bazılarında katılımcıların uçucuları ve diğer maddeleri kullanmada medya etkisinden bahsetmesi, literatürde ele alınmayan bir risk olarak medyanın olumsuz etkisini öne çıkarmaktadır. Bu bakımdan her yaştaki bireyin erişim sağlayabildiği televizyon kanalları, sosyal medya platformlarında madde kullanımı konusunda yayımlanan programların içeriklerine dikkat edilmesi önem arz etmektedir.

Kaynaklar

1. Koyuncuer A. Uçucu madde entoksikasyonlu hastalara ilk yaklaşım. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi 2004; 13(10): 366.
2. SEKAM. Türkiye'de Gençlik ve Uyuşturucu Madde Sorunu. İstanbul: SEKAM Yayınları; 2015.
3. Vatandaş C, Can B, Mahitapoğlu H, et al. Türkiye'de Gençlik ve Uyuşturucu Madde Sorunu. İstanbul: SEKAM Yayınları, 2015.

4. Dilbaz N. Madde Bağımlılığı Tanı Ve Tedavi Kılavuzu El Kitabı. Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2012. <https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/Yayin/461>. (18 Ekim 2021'de ulaşıldı.)
5. Cavlak M, Aşıcıoğlu F. Uçucu madde istismarı volatile substance abuse. Toksikoloji Dergisi 2008; 6(1-2): 43-53.
6. Evren C, Ögel K, Tamar D, Çakmak D. Uçucu madde kullanıcılarının özellikleri. Bağımlılık Dergisi 2001; 2(2): 57-60.
7. Ögel K, Aksoy A, Topuz A, et al. Ergenlerde uçucu madde kullanımı şiddetini değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi ve güvenilirlik çalışması. Türk Psikiyatri Derg 2005; 16(3): 260-267.
8. Acar M. Türkiye'de Madde Bağımlılığı ve Gençlik. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, 2006.
9. Dinger Kaya P. Uçucu madde kullanımında ailelerin bilmesi gerekenler nelerdir? <https://www.yedam.org.tr/ucucu-madde-kullaniminda-ailelerin-bilmesi-gerekkenler-nelerdir/> (22 Ekim 2022'de ulaşıldı.)
10. Pamuk U, Gürsu HA, Emeksiz S, et al. A rare cause of fatal cardiac arrhythmia: Inhalation of butane gas. Turk J Pediatr. 2018; 60(6): 755-756.
11. Torgerson C. Systematic Reviews. Bloomsbury Publishing, 2003.
12. Millar J. Systematic reviews for policy analysis. Becker S, Byrman A (editors). Bristol: Policy Press 2004; 142-146.
13. Canbulat N. İstanbul İli Şişli İlçesi Anadolu Liselerinde Öğrenim Gören Gençlerin Sağlık Profili. Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, 2011.
14. Bircan S. Madde Bağımlısı Olan ve Olmayan Ergenlerin Benlik Saygıları, Algıladıkları Ebeveyn Kabul Reddi ve Çocuk Yetiştirme Stillerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Kara Harp Okulu Komutanlığı, Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2011.
15. Çataloğlu B. Madde Kullanan ve Kullanmayan Ergenlerin Psikolojik Sağlık ve Aile İşlevleri Açısından Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı, 2011.
16. Kurupınar A. Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen Madde Bağımlılığı Alışkanlığı ve Yaygınlığı (Bartın İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2012.
17. Çetin Y. Madde Bağımlılığı ve Yalova Ölçeğinde Madde Bağımlılığı Algısı. Yüksek Lisans Tezi, Yalova: Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
18. Havaçeliği D. Partner İlişkilerindeki İlişki Bağımlılığının Ebeveyn Bağlanma Stilleri ve Madde Kullanımı ile İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Madde Bağımlılığı Anabilim Dalı, 2013.
19. Okutan Ö. Eroin Bağımlılığının Aşağıdan Yukarıya ve Yukarıdan Aşağıya İşleme Süreçleri Üzerindeki Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, 2013.
20. Motamedian B. Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Acil Servisine Başvuran Zehirlenme Olgularının Analizi. Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Tıbbi Farmakoloji Anabilim Dalı, 2014.
21. Ölçüm Hİ. Madde Kullanımı Olan ve Olmayan Ergenlerin Benlik Saygısı, Çocukluk Örselenme Yaşantıları, Öfke İfade Biçimleri Yönünden Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Ana Bilim Dalı, 2014.
22. Şahin M. Lise Öğrencilerinde Görülen Riskli Sağlık Davranışlar (İzmir ili Çiğli ilçesi örneği). Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, 2014.
23. Yörük S. Fanatik Futbol Taraftarlarında Madde Kullanımı ile Çocukluk Çağı Travması, Benlik Saygısı ve Kişilik Bozukluklarının İlişkisinin Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Madde Bağımlılığı Anabilim Dalı, 2014.
24. Kaplan V. Sokakta Yaşayan Madde Bağımlısı Çocuklarda Öfke ve Saldırganlık Düzeyi. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, 2015.
25. Tolunay T. Madde Kullanım Öyküsü Olan Mahkumlarda Aleksitimi ve Öfke İfade Tarzlarının Psikiyatrik Komorbidite ile İlişkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Madde Bağımlılığı Ana Bilim Dalı, 2015.
26. Arslan H. Ankara İli Polatlı İlçesindeki Ailelerin Sosyoekonomik Düzeyleri ve Aile İçi İlişkiler Temelinde 13-18 Yaş Gençlerde Madde Bağımlılığı. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Programı, 2016.
27. Çabuk N. Düzce Akçakoca İlçesi Sağlık Kurumlarında Çalışan Personelin Sigara, Alkol ve Madde Kullanımı Yaygınlığı ve Başlama/Kullanma Nedenleri. Yüksek Lisans Tezi, Düzce: Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, 2016.
28. Çavdar Ş. Karışık Madde Bağımlısı Olgularının Erken Dönem Uyumsuz Şemaları, Başa Çıkma Tutumları ve Benlik Saygıları Yönünden Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, 2016.

29. Demirci M. Üniversite Öğrencilerinde Madde Bağımlılığı ve İntihar İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, 2016.
30. İnce H. Denetimli Serbestlik Tedbiri ile Tedavi Kararı Verilen Esrar Kullanan Kişilerin Uyuşturucu Madde Kullanmayan Kişilere Göre; Sosyodemografik Özellikleri, Ruhsal Durumları ve Yılmazlık İlişkisi Açısından İncelenmesi (Aksaray İli Örnekleme). Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, 2016.
31. İrevül G. 22-30 Yaş Arası Genç Yetişkinlerde Çocukluk Çağı İstismarının Madde Kullanımına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, 2016.
32. Koyuncu ŞA. Üniversite Öğrencilerinde Alkol ve Madde Bağımlılığının Yordayıcısı Olarak Depresyon, Anksiyete ve Stres Faktörlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, 2016.
33. Soyaslan BD. Madde Kullanım Bozukluğu Olan Kişilerde Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: GATA Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Ana Bilim Dalı, 2016.
34. Türker K. Ergenlerde Madde Kullanımına Neden Olan Psikososyal Faktörlerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, 2016.
35. Altıntop M. Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezlerine Başvurmuş 18-24 Yaşları Arasındaki Bireylerin Tedavi Süreçlerine Bakış Açıları: Diyarbakır Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, 2017.
36. Can V. Sosyal Fobi ve Akran Baskısının Ergenlerde Madde Kullanımına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı 2017.
37. Coşkun E. Erişkin Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğunun Ailede Alkol ve Madde Kullanımı ile İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Madde Bağımlılığı Ana Bilim Dalı, 2017.
38. Danışmaz Sevin M. İkinci kez AMATEM'de tedavi gören madde bağımlılarının madde kullanımına ilişkin yaşam deneyimleri. Addicta: The Turkish Journal on Addictions 2017; 6(3): 691–716.
39. Derin M. Madde Bağımlısı Bireylerin Sosyal Dışlanma Algıları: Ankara AMATEM örneği. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, 2017.
40. Kuştepe A. Madde Kullanım Bozukluğu Olan Bireylerde Dürtüsellik ve Karmaşık Dikkat İşlevlerinin İncelenmesi-Adıyaman İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Mersin: Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, 2017.
41. Mavili S. Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanım Durumları. Uzmanlık Tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, 2017.
42. Oktay İ. Lise Öğrencilerinde Uyuşturucu Madde Bağımlılığının Sebepleri: Bursa ili Mustafakemalpaşa İlçesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Aksaray: Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, 2017.
43. Özkan S. Gaziantep Amatem'de Bağımlılık Tedavisi Gören Hastaların İlk Yatışı ile Taburculuklarında Tedavi Motivasyonlarının ve Madde Kullanımına İlişkin İnançlarının Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Ana Bilim Dalı, 2017.
44. Pazarcıkcı M. Yasa Dışı Madde Kullanımı Nedeniyle Denetimli Serbestlik Tedbirine Tabi Kişilerde Madde Kullanımına Eşlik Eden Sigara, Alkol ve Patolojik Kumar Bağımlılığının Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Madde Bağımlılığı Ana Bilim Dalı 2017.
45. Sancar E. Madde Kullanım Bozukluğunun Kişilerin Yaşamları Üzerine Olumsuz Etkileri ile Hastaların İşlevsellikleri ve Evlilik Uyumlarının Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Ana Bilim Dalı, 2017.
46. Sefer C. Madde Kullanım Bozukluğu Olan Erkek Hastalarda İnternet Bağımlılığı ve Bağlanma. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, 2017.
47. Tanaydın M. Gecekondu Varoşa Dönüşme Sürecine Uyuşturucu Alt Kültürünün Etkileri: Mersin Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, 2017.
48. Vaizoğlu Şengünler Ç. Koruma ve Bakım Altındaki Ergenlerin Perspektifinden Madde Kullanımı ve Bağımlılığı Anlamak. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, 2017.
49. Akin E. Adsız Alkoliklerin Ayıklık Sürecine İlişkin Anlatılarının Güçlendirme Temelinde Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, 2017.
50. Ateş K. Madde Bağımlılarının Sosyal Rehabilitasyonunda Yerel Yönetimlerin Rolü-Bursa İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, 2018.
51. Babaç AB. Madde Kullanım Bozukluğu Tedavisi Alan Hastalarda Dürtüsellik ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, 2018.

52. Bayın Kaşıkçı S. Madde Bağımlısı Olan ve Olmayan 17-18 Yaş Arası Ergenlerin Algıladıkları Ebeveyn Kabul-Reddi ve Akran Baskısının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, 2018.
53. Çelebi D. Kadın Konukevine Müracaat Eden Kadınların Çocuklarına Aktarılan Şiddetin Araştırılması ve Bu Şiddetin Kadınların Eşlerindeki Alkol Madde Kullanımı ile İlişkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Madde Bağımlılığı Anabilim Dalı, 2018.
54. Dalbastı B. Erişkinlerde Madde Kullanım Bozukluğunun Bağlanma Stilleri ve Savunma Mekanizmaları ile İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, 2018.
55. Gültekin D. Alkol ve Madde Kullanım Bozukluğu Tanısı ile Yatan Hastalarda Tedavi Ortamının Tedavi Motivasyonuna Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, 2018.
56. Kaygusuz Ö. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kullanımı Nedeniyle Birden Fazla Kez Yasal Yaptırımla Karşılaşmış Yetişkin Erkek Bireylerin Sosyal Sorun Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenlerle İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Madde Bağımlılığı Ana Bilim Dalı, 2018.
57. Soysal S. Madde Bağımlısı Bireyler ve Ailelerinin Problem Çözme Becerileri ve Mizaç Özellikleri İlişkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, 2018.
58. Şahin A. Madde Bağımlılığı Hastalarının Bağlanma Stillerinin Tedavi Motivasyonlarına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, 2018.
59. Şimşek İ. Yaşanan Travmatik Olaya Bağlı Alkol/Madde Kullanımı Olan Tutuklu/Hükümlü Bireylerde Travma Sonrası Stres Belirtileri ile Travma Sonrası Bilişlerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, 2018.
60. Aydın SN. Denetimli Serbestlik Sisteminden Faydalanan Madde Bağımlıları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, 2019.
61. Bozkurt R. Madde Bağımlılığının Demografik Özelliklerle Olan İlişkisi: Adana/Seyhan Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, 2019.
62. Çelik Y. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Tütün ve Uyuşturucu Maddelerin Zararlarına İlişkin Farkındalıkları. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, 2019.
63. Dinç EÇ. Madde Kullanım Bozukluğu Olan Kişilerde Madde Kullanım Özellikleri Üzerine Nitel Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Ana Bilim Dalı, 2019.
64. İleri İY. Madde Bağımlılığı Nedeni ile Hastanede Yatarak Tedavi Gören Bireylerde Dürtüsellik ve Yıkıcı Davranış Bozukluklarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, 2019.
65. Kahraman B. Madde Bağımlılığı Nedeniyle Hastanede Yatarak Tedavi Gören Bireylerde Benlik Saygısı ve Aleksitimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, 2019.
66. Keskin D. Alkol ve Madde Bağımlılarında Kontrol Odağının Tedavi Motivasyonu ile İlişkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bağımlılık Danışmanlığı ve Rehabilitasyon Ana Bilim Dalı, 2019.
67. Müftüoğlu BŞ. Madde Bağımlılığı Nedeniyle Hastanede Yatarak Tedavi Gören Bireylerde Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Belirtilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, 2019.
68. Sarioğlu M. İstanbul ilinde bağımlılıkla mücadele ve danışma birimlerine başvuran ve madde bağımlısı yakını olan ailelerin madde bağımlılığına ve tedaviye ilişkin algılarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, 2019.
69. Zelan R. Üniversite Öğrencilerinin Stres Düzeylerinin ve Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılarının Madde Kullanımına Yönelik Tutumları ile İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Ana Bilim Dalı, 2019.
70. Seçkin Esmeray TT. Madde Kullanım Bozukluğu Nedeniyle Yatarak Tedavi Gören Erkeklerde Psikolojik İyi Oluş Düzeyleri ile Bağımlılık Şiddeti, Bilinçli Farkındalık, Duygu Düzenleme ve Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, 2020.

71. Tekin MS. Madde Kullanım Bozukluğu Tanılı Hastaların Yakın İlişkilerde Bağlanma Stilleri, Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Bilinçli Farkındalık Düzeylerinin Tedavi Motivasyonlarını Yordayıcı Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, 2020.
72. Topaloğlu M. Alkol ve Madde Kullanım Bozukluğu Olan Hastalarda Aleksitimi ve Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Bağımlılık Şiddeti Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, 2020.
73. Tosun H. Madde Bağımlılığı Rehabilitasyonunda Psikososyal Destek ve İlaçsız Tedavi: Isparta Uyğurucu, Bağımlılıklarla ve Alkolizmle Mücadele Derneği Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, 2020.
74. Tuncer SB. Madde Bağımlısı Bireyin ve Ebeveynin Yaşadıkları Travmatik Deneyimlerin Bağımlılık Tedavi Sürecine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Lisansüstü Programlar Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, 2020.
75. Zengin G. Madde Kullanım Bozukluğu Görülen Şizofrenili Bireylerde Davranış ve Becerilerin Duyusal İşleme Süreçleriyle İlişkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ergoterapi Anabilim Dalı, 2020.
76. Aktürk İ. Madde Bağımlısı Bireylerin Ailelerinde Babanın Temsili ve Konumu Üzerine Nitel Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, 2021.
77. Atakol ME. Yatarak Tedavi Gören Alkol ve Madde Kullanım Bozukluğu Tanısı Almış Hastalarda Stresle Başa Çıkma Becerilerinin Relaps ile İlişkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bağımlılık Danışmanlığı ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı 2021.
78. Başyigit P. Madde Bağımlılarının Maddeyi Bırakma Sürecinde Dinî Tutum ve Davranışları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Bursa GADEM Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, 2021.
79. Bulut T. Sosyal Dışlanmanın Alkol ve Madde Bağımlısı Bireylerin Sosyal Yaşamlarına Etkilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, 2021.
80. Çankaya Çadircioğlu D. Hükümlü ve Tutuklularda Kontrol Odağı ve Çocukluk Çağı Travmasının Madde Kullanımı Üzerindeki Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Anabilim Dalı, 2021.
81. Demirçali Ö. Alkol ve Madde Kullanım Bozukluğu Nedeniyle Tedavi Gören Bireylerin Nüks ve Motivasyonlarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Betimsel Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Anabilim Dalı, 2021.
82. Filiz N. Madde Kullanım Bozukluğu Tedavisi Gören Hastaların Bağımlılık Profili ve Genel Özyeterlilikleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep: Sanko Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, 2021.
83. Gülder Altuner Ö. Madde Kullanımı Nedeniyle Denetimli Serbestlik Tedbiri Altında Bulunan Bireylerin Şema Terapi Modeli Çerçevesinde Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Madde Bağımlılığı Anabilim Dalı 2021.
84. Halat G. Madde Kullanımı Olan Yetişkin Erkeklerin Kişilerarası İlişki Boyutları ve Sosyal Atomları Yönünden İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, 2021.
85. Sönmez MY. AMATEM'e Başvuran Madde Bağımlılarının Ekosistem Yaklaşımı Çerçevesinde İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, 2021.
86. Topçu N. Alkol ve Madde Kullanım Bozukluğu Olan Bireylerin Bilişsel Esneklik ve Tedavi Motivasyonu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bağımlılık Danışmanlığı ve Rehabilitasyon Ana Bilim Dalı, 2021.
87. Polat G. Madde Bağımlısı Ergenlerin Tedavi Sonrası Toplumla Yeniden Bütünleşme Deneyimleri ve Sosyal Sermaye Yaklaşımı Temelinde Sosyal Hizmet Müdahalesi. Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, 2012.
88. Özakar S. Adölesanların Risk Alma Davranışları ve Risk Alan Adölesanlarda Değişim Modeline Göre Hemşirelik Uygulamasının Madde Kullanımına Etkisi. Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Bölümü, 2013.
89. Koçak N. Türkiye'de Uyğurucu Madde Kullanımını Etkileyen Faktörler. Doktora Tezi, Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı, 2014.

90. Şahinli K. Alkol ve Uyuşturucu Madde Kullanımının Suçlu Davranışla İlişkisi: Ankara Ceza İnfaz Kurumları Örneği. Doktora Tezi, Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Ana Bilim Dalı, 2016.
91. Erbay A. Çocuk ve Ergenlerde Madde Kullanımının Nedenleri: Türkiye Özelinde Bütüncül Bir Bakış. Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı, 2017.
92. Mustafaoglu R. Madde Bağımlılığı Tedavisi Gören Ergenlerde Lomber Stabilizasyon Egzersizlerinin Solunum Fonksiyonları ve Fiziksel Uygunluk Üzerine Etkisi. Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kardiyoloji Ana Bilim Dalı, 2017.
93. Çelikay H. Esrar ve Sentetik Esrar Kullanımı Olan Bireylerin Nöropsikolojik İşlevlerinin Madde Kullanımı Olmayan Bireyler ile Karşılaştırılması. Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Madde Bağımlılığı Ana Bilim Dalı, 2017.
94. Atay N. Ergenlerde Aileden Algılanan Duygu Dışa Vurumunun Duyguları İfade Etmeye ve Psikososyal Uyuma Etkisi. Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği Ana Bilim Dalı, 2018.
95. Karpaz V. Madde Kullanım Bozukluğu Olan Erkek Olgularda Saldırganlığın ve Kendine Zarar Verme Davranışının Yordanmasında Bağlanma ve Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Rolü. Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Madde Bağımlılığı Anabilim Dalı, 2018.
96. Yetiz P. Madde Bağımlısı Bireylerin Madde Kullanımını Sonlandırmaya Yönelik Çalışmalar; Batman Örneği. Doktora Tezi, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, 2019.
97. Öker Keleş D. Denetimli Serbestlik Tedbiri Altında Bulunan Madde Kullanım Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik Geliştirilen Karar Verme Becerileri Eğitim Programının Etkinliğinin Değerlendirilmesi. Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Madde Bağımlılığı Anabilim Dalı, 2020.
98. Kapıcı O. Opiyat Kullanım Bozukluğu Hastaları ile Kumar Oynama Bozukluğu Hastalarının Yönetici İşlevler Yönünden Karşılaştırılması. Doktora Tezi, İstanbul: Doğuş Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, 2020.
99. Akyel B. Madde Kullanım Bozukluğu Olan Ergenler ve Sağlıklı Kardeşlerinin; Çocukluk Çağı Travması, Psikolojik Dayanıklılık ve Yürütücü İşlevler Açısından Değerlendirilmesi. Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Madde Bağımlılığı Anabilim Dalı, 2021.
100. Şeker FD. Madde Kullanımı Olan Hükümlülerin Saldırganlık Düzeyleri ve Öfke İfade Tarzlarının İncelenmesi. Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Madde Bağımlılığı Anabilim Dalı, 2021.
101. Kurşun H. Kentleşme, Göç ve Suç İlişkisi Bağlamında Madde Bağımlılığı: "Gaziantep Örneği". Doktora Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, 2021.
102. Çevik M. Madde Bağımlılığı ile Mücadelede İnanç Temelli Yaklaşım. Doktora Tezi, Elâzığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, 2021.
103. Çakır D. Edirne'deki Liselerde ve Trakya Üniversitesi Öğrencilerinde Alkol ve Psikoaktif Madde Kullanımının Yaygınlığı. Tıpta Uzmanlık Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, 2011.
104. Önal Musalar Ö. Denetimli Serbestlik Tedbiri ile Tedavi Kararı Verilenlerde Madde Kullanım Özellikleri I. Eksen ve II. Eksen Tanılarının Araştırılması. Tıpta Uzmanlık Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Ana Bilim Dalı, 2011.
105. Ünal E. Uçucu Madde Kullanım Bozukluğu Olan Ergenlerde Dikkat, Bellek, Yürütücü İşlevler ve Vizyospasyal Fonksiyonların Değerlendirilmesi. Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul: Sağlık Bilimleri Üniversitesi İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Psikiyatri Ana Bilim Dalı, 2011.
106. Dayı A. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Öğrencilerinde Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı. Uzmanlık Tezi, Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, 2013.
107. Öngel Atar A. Madde Kullanım Bozukluğu Olan Ergenlerde Aile İşlevlerinin ve Anne Baba Tutumunun Değerlendirilmesi. Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul: Sağlık Bilimleri Üniversitesi İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 2013.
108. Erkozan MF. Çocukluk Çağı Zehirlenmelerinin Retrospektif Analizi. Uzmanlık Tezi, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı Bölümü, 2013.
109. Çinik ME. Suç İşlemiş Erkek Şizofreni Hastalarında Madde Kullanım Varlığının, Suç ve Şiddet Özelliklerine Etkisi. Uzmanlık Tezi, İstanbul: Sağlık Bilimleri Üniversitesi İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 2013.

110. Bahadır NB. Üniversite Öğrencilerinde Enerji İçeceği Tüketiminin Alkol-Madde Kullanımına Etkisi ve Dürtüsellikle İlişkisi. Tıpta Uzmanlık Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, 2013.
111. Ovalı İE. Madde Kullanım Bozukluğu, Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu ya da Her İki Bozukluğa Birden Sahip Olan Ergenlerde Madde Kullanım Özellikleri, Çocukluk Çağı Travmaları ve Algılanan Sosyal Desteğin Değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi, İstanbul: Sağlık Bilimleri Üniversitesi İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 2013.
112. Ersoy Ö. Kahramanmaraş İl Merkezindeki Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Madde Bağımlılığı ve Etkileyen Faktörler. Tıpta Uzmanlık Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı, 2015.
113. Uzunyayla Kahraman Z. Madde Kullanım Suçlarında Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulamasının Etkinliğinin Değerlendirilmesi. Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adli Tıp Anabilim Dalı, 2015.
114. Köksal EN. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Öğrencilerinde Sigara, Alkol, Madde Kullanım Sıklığının ve Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi. Tıpta Uzmanlık Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı, 2016.
115. İlhan R. Üniversite Öğrencilerinde Madde Kullanımı ve Suç ile İlişkisi. Tıpta Uzmanlık Tezi, Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adli Tıp Anabilim Dalı, 2016.
116. Uygur H. Madde Kullanımı ve Psikolojik Esneklik Modelinin İlişkisi: Kabul ve Eylem Formu Madde Versiyonu (KEF-M) Türkçe Geçerlik ve Güvenirliliği. Tıpta Uzmanlık Tezi, Konya: Sağlık Bilimleri Üniversitesi Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı, 2017.
117. Çakmak Çelik Z. Madde Kullanım Bozukluğu, Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu, Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Eş Tanılı Madde Kullanım Bozukluğu Olgularının Kognitif İşlevler ve Beyin Görüntüleme Açısından Değerlendirilmesi. Tıpta Uzmanlık Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı, 2017.
118. Eseroğlu T. İlk Atak Psikoz Tanısıyla Yatarak Tedavi Gören Çocuk ve Ergen Hastalarda Madde Kullanım Bozukluğu Eş Tanısının Klinik Bulgularla İlişkisinin Araştırılması. Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul: Sağlık Bilimleri Üniversitesi İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Anabilim Dalı, 2017.
119. Dişli Kazanmaz Ö. 01.01. 2016–31.12. 2016 tarihleri arasında Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi çocuk acil polikliniğine başvuran intoksikasyon olgularının prospektif olarak değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi, Şanlıurfa: Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, 2018.
120. Bilgiç B. Madde Kullanım Bozukluğu Tanılı Ergenlerde Tedavi Hizmetlerinin Etkinliğinin Değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, 2018.
121. Kılıç İ. Yalnız Yaşadığı Yerde Ölü Olarak Bulunan Adli Otopsi Olgularının Adli Tıp Açısından Değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adli Tıp Ana Bilim Dalı, 2018.
122. Yıldız D. Madde Kullanım Bozukluğu Olan Yatarak Tedavi Gören Erkek ve Kadın Ergenlerde Sosyodemografik, Klinik Özelliklerin, Travmatik Yaşantı Öyküsü ve Travma ile İlişkili Psikopatolojilerin Tedaviyi Tamamlama Üzerine Olan Etkileri. Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul: Sağlık Bilimleri Üniversitesi İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Çocuk Psikiyatrisi Anabilim Dalı, 2018.
123. Aydın AN. Madde Kullanım Bozukluğu Olan Ergenlerin Yürütücü İşlevler, Çocukluk Çağı Örselenmeleri ve Akran Zorbalığı Açısından Değerlendirilmesi. Tıpta Uzmanlık Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı, 2018.
124. Kunt S. Bir Psikiyatri Kliniğinde Madde Kullanım Bozukluğu Sıklığı ve Klinik Özellikleri. Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul: Sağlık Bilimleri Üniversitesi İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı, 2018.
125. Doğan NG. Bipolar I Bozukluğu Olan Olgularda Dissosiyatif Belirtilerin Madde Kullanımı ve Çocukluk Çağı Travmaları ile İlişkisi. Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul: Sağlık Bilimleri Üniversitesi İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, 2018.
126. Özkan B. Madde Kullanım Bozukluğu Olan Çocuk ve Ergenlerle İnternet Oyunu Oynama Bozukluğu Olanların Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ile İntihar Olasılıkları Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması. Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul: Sağlık Bilimleri Üniversitesi İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı, 2018.
127. Kayış H. Madde Kullanım Bozukluğu Olan Ergenler ve Madde Kullanım Bozukluğu Olan Ergenlerin Sağlıklı Kardeşlerinin Çocukluk Çağı Travması, Psikolojik Dayanıklılık ve Beyin Görüntüleme Açısından Değerlendirilmesi.

- Tıpta Uzmanlık Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı, 2019.
128. Yüce HB. Lise Öğrencilerinin Alkol ve Madde Kullanım Özellikleri, Alkol ve Madde Kullanımını Arttıran Risk Faktörleri ile Bunlara Yönelik Uygulanabilecek Önleme Programlarının Belirlenmesi. Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adli Tıp Anabilim Dalı, 2019.
  129. Erdoğan Kaya A. Alkol ve Madde Bağımlılığında Duygu Dışavurum ve Kişilik Özellikleri ile Hastalık Seyrinin İlişkisi. Tıpta Uzmanlık Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, 2019.
  130. Sever Fidan Y. Opioid ve Birden Fazla Madde Kullanım Bozukluğu Olan Hastalarda Kişilik Örgütlenmesi ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyinin Tedavi Motivasyonu ve Erken İyileşme Oranı ile İlişkisi. Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul: Sağlık Bilimleri Üniversitesi İstanbul Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, 2019.
  131. Akçay Çiner Ö. Madde Kullanım Bozukluğu ile Takip Edilen Hastaların Kronotiplerinin Tedavi Seyrine Etkisi. Tıpta Uzmanlık Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, 2019.
  132. Kara A. Samsun İli Merkez İlçeleri Lise Öğrencilerinde Sigara, Alkol, Madde Kullanımı ve Etkileyen Faktörler. Tıpta Uzmanlık Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, 2019.
  133. Çukurova M. Madde Kullanımına Bağlı Psikotik Bozukluk Tanılı Hastaların Birinci Derece Yakınlarının Bilişsel İşlevler ve Psikoz İçin Klinik Yüksek Risk Durumu Açısından İncelenmesi. Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul: Sağlık Bilimleri Üniversitesi İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, 2020.
  134. Şenses O. 2014-2019 Yılları Arası Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Acil Servisine Başvuran Zehirlenme Vakalarının Epidemiyolojik, Demografik Özelliklerinin ve Klinik İzlemlerinin İncelenmesi. Tıpta Uzmanlık Tezi, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, 2020.
  135. Kuzu S. 2017-2018 Yılları Arasında Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesine Zehirlenme Nedeniyle Müracaat Eden Olguların Özellikleri. Uzmanlık Tezi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi, Acil Tıp Ana Bilim Dalı, 2020.
  136. Kesebir F. Çocuk Acil Servisimize Başvuran Zehirlenme Olgularımızın Retrospektif Değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, 2020.
  137. Çelik E. Şizofreni Tanılı Hastalarda Madde Kullanımı ve Psikolojik Dayanıklılık İlişkisi. Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul: Sağlık Bilimleri Üniversitesi İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, 2020.
  138. Turan Ç. Alkol-Madde Kullanım Bozukluğu Olan Bireylerde İlaç Dışı Tedavi Arayışları ve İlişkili Etmenler. Tıpta Uzmanlık Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, 2020.
  139. Doğan Ö. Yatarak Tedavi Gören Madde Kullanım Bozukluğu Olan Ergenlerin Yürütücü İşlevler ve Sosyal Biliş Açısından Normal Kontroller ile Karşılaştırılması. Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul: Sağlık Bilimleri Üniversitesi İstanbul Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, 2020.
  140. Doğan Sabaz F. Çıraklık Eğitimine Devam Eden Çalışan Adolesanlarda Madde Kullanım Profilleri, Risk Faktörleri ve Madde Kullanımından Korunma Konusunda Öz Yeterlilikleri. Uzmanlık Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, 2021.
  141. Bükler HSC, Demir E, Yüncü Z, et al. Effects of volatile substance abuse on the respiratory system in adolescents. Multidiscip Respir Med 2011; 6(3): 1-8.
  142. Taymur İ, Çalışkan H, Varol H. Uçucu madde kötüye kullanımı olan ergenlerin altı aylık izlem sonuçları. Dusunen Adam 2011; 24(2): 139-144.
  143. Turhan E, Inandi T, Cahit Ö, Akoğlu S. Üniversite öğrencilerinde madde kullanımı, şiddet ve bazı psikolojik özellikler. Turkish Journal of Public Health 2011; 9(1): 33-44.
  144. Bilgin R. Sokakta çalışan çocukları bekleyen risk ve tehlikeler: Diyarbakır örneği. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2012; 8(15): 79-96.
  145. Bilici R, Karakaş Uğurlu G, et al. Bir bağımlılık merkezinde yatarak tedavi gören hastaların sosyodemografik özellikleri. Fırat Tıp Dergisi 2012; 17(4): 223-227.
  146. Tural Hesapçıoğlu S, Yeşilova H. Muş'ta çocuk-ergenlerde adli psikiyatrik değerlendirme: Suçu önlemeye bir bakış. Adli Tıp Dergisi 2012; 26(3): 171-179.
  147. Tutanoğlu M, Karacioğlu M, Kocamaz H, Güneş A, et al. Akciğer komplikasyonlarına yol açan ağız yoluyla zehirlenmeler. İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi 2012; 2(1): 23-27.
  148. Ulukoca N, Gökgöz Ş, Karakoç A. Kırklareli Üniversitesi öğrencileri arasında sigara, alkol ve madde kullanım sıklığı. Fırat Tıp Dergisi 2013; 18(4): 230-234.

149. Aygin D, Açıl H. Çocuk Acil Ünitesine başvuran 0-18 yaş arası zehirlenme olgularının incelenmesi. Şişli Etfal Hastan Tıp Bul 2014; 48(1): 27-33.
150. Ünlü A, Evcin U. İstanbul'da liseli Gençler Arasındaki Madde Kullanım Yaygınlığı ve Demografik Faktörlerin Etkileri. Literatür Sempozyum 2014; 1(2): 211.
151. Evren C, Ögel K, Demirci AC, et al. Prevalence of lifetime tobacco, alcohol and drug use among 10th grade students in Istanbul. Klinik Psikofarmakol Bülteni 2014; 24(3):201-210.
152. Türkmenoğlu Y, Akşahin BG, Sarıtaş Ü, et al. Çocukluk çağı zehirlenmelerine yeniden bakış. Okmeydanı Tıp Dergisi 2015; 31(2): 82-91.
153. Erbay E, Oğuz N, Yıldırım B, Fırat E. Alkol ve madde bağımlılığı olan bireylerin başa çıkma tutumları. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi 2016; 20(3): 597-609.
154. Avşar G, Koç F, Aslan G. Madde bağımlısı hastalarda sosyal destek ve benlik saygısı. Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2016; (1): 44-49.
155. Polat ST, Çağlayan S, Turla A, Aydın B. Samsun'da erken çocukluk çağı zehirlenmeleri 2010-2015. Adli Tıp Bülteni 2016; 21(2): 93-97.
156. Köse Özay E, Gül Ş, Keskin B. Ortaöğretim öğrencilerinin madde bağımlılığı ile ilgili farkındalık ve bilgi düzeylerinin incelenmesi. Bağımlılık Dergisi 2016; 18(1): 8-15.
157. Akkuş D, Karaca A, Şener DK, Ankaralı H. Lise öğrencileri arasında madde kullanım sıklığı ve etkileyen faktörler. Bağımlılık Dergisi 2016; 17(4): 139-151.
158. Doksat NG, Çiftçi AD, Zahmacıoğlu O, et al. Trends and gender differences in alcohol and substance use among children and adolescents admitted to an addiction treatment center in Turkey: Comparison of 2014 with 2011. Anadolu Psikiyatri Derg 2016; 17(4): 325-331.
159. Tekin Uludağ Y, Güleç G. Şizofreni tanısı almış hastalarda madde kullanım yaygınlığı. Noro Psikiyatr Ars 2016; 53(1): 4-10.
160. Avcı D, Tarı Selçuk K, Doğan S. Prevalence of substance use among adolescents participating in apprenticeship training and the relationship between anger level-anger expression and addiction severity. J Psychiatr Nurs 2017; 8(1):1-8.
161. Özdemir E, Eş H, Demir M, Üzün İ. Forensic medical evaluation of deaths resulting from inhalation of cigarette lighter refill fuel in Turkey. Leg Med (Tokyo) 2017 Jan; 24: 1-6.
162. Haksal MC, Tiryaki C, Yazıcıoğlu MB, et al. General characteristics of paint thinner burns: Single center experience. Ulus Travma Acil Cerrahi Derg 2017 Jan; 23(1): 51-55.
163. Bork T, Celbis O, Petekkaya S, et al. Sudden death in relation to inhaling lighter fluid in adolescents. Romanian Journal of Legal Medicine 2017;25(4): 379-383.
164. Yüce Y, Çevik BE, Erkal KH. Retrospective analysis of patients treated for volatile substance burn injuries. South Clin Istanbul Eurasia 2017 28(4): 283-287.
165. Yılmaz R, Albayrak SE, Gül A. Çocuk yoğun bakım ünitesinde tedavi edilen zehirlenme vakalarının retrospektif değerlendirmesi. Pediatric Practice and Research 2017; 5(2): 19-26.
166. Seven E, Horoz U, Sarı E, et al. A rare type of burn injury due to butane gas inhalation. Ulus Travma Acil Cerrahi Derg 2017 May; 23(3): 212-216.
167. Çalışkan M. İstanbul'da Tinerici Çocuk Vakalarının Medyaya Yansıması ve Sosyal Devlet Anlayışının Konuya Yaklaşımı. Sosyoloji Dergisi 2018; (38): 109-126.
168. Armağan Çağlar E, Türk T. Ergenlik döneminde madde kullanım deneyimi ve depresyon arasındaki ilişki. Bağımlılık Dergisi 2018; 19(4): 99-106.
169. Yalman E. Ebeveyn ve akran ilişkilerinin genç kızlarda madde kullanımına etkisi. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD) 2019; 4(2): 372-391.
170. Görgülü T. Madde Kullanım Risk Faktörleri ve Madde Kullanım Davranışının Sonuçları: Madde Kullanıcılarının Deneyimlerine İlişkin Nitel Bir Çalışma. Addicta: The Turkish Journal on Addictions 2019; 6, 509-536.
171. Gürses MS, Aydoğan T, Eren B, Eren F. Uçucu gazlarla zehirlenmeye bağlı ölümler: Retrospektif otopsi çalışması. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 2019; 45(2): 125-129.
172. Bilaç Ö, Kavurma C, Önder A, et al. Bir bölge ruh sağlığı hastanesi çocuk ve ergen yataklı servisinde madde kullanımı nedeniyle yatarak tedavi gören gençlerin klinik ve sosyodemografik özellikleri. Klinik Psikiyatri Dergisi 2019; 22: 463-471.
173. Türkmen SN, Epsoylu H. Madde kullanım varlığının, suç işleyen ve işlemeyen hastalarda suç ve şiddet özelliklerine etkisi. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi 2019;28(2):108-113.
174. Zeman HÖ, Söyler HÇ, Ender Altıntoprak A. Madde kullanım geçmişli bireylerin olumsuz otomatik düşünceleri ve öğrenilmiş çaresizlik örüntülerinin incelenmesi. Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi 2019; 1(1): 22-30.

175. Ulu K, Akkuş CH, Ulu ŞE, et al. Çocukluk çağı zehirlenmelerinin geriye dönük değerlendirilmesi ve maliyet analizi. Çocuk Dergisi 2019; 19(3): 138-147.
176. Öztoprak Ü, Energin VM. Çocuk acil servisine zehirlenme nedeniyle başvuran olguların değerlendirilmesi. Journal of Contemporary Medicine 2019; 10(4): 585-590.
177. Mutlu EA, Sarıkaya ÖÖ. Bir AMATEM kliniğinde tedavi gören hastaların sosyodemografik verilerinin incelenmesi. Klinik Psikiyatri Dergisi 2019; 22(3): 276-285.
178. Seva O, Aktaş H, Ekinci Ö. Mersin Üniversitesindeki ergenlerde madde kullanımı ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2019; 12(3): 515-524.
179. Dağlı Ö. Screening of hepatitis and HIV infections in an alcohol and drug addiction treatment center. Pamukkale Tıp Dergisi 2020; 13(1): 177-186.
180. Balcı Y, Gürpınar K, Kara E, Savran B. Muğla'da adli otopsi yapılan intoksikasyon nedenli ölümlerin değerlendirilmesi J Forensic Med. 2020; 34(1): 39-49.
181. Mutlu E, Okudan M, Aşıcıoğlu F. Uyuşturucu madde imalatında kullanılan öncül maddeler: On yıllık tek merkez verileri. Türkiye Klinikleri Adli Tıp ve Adli Bilimler Dergisi 2020; 17(1): 25-34.
182. Karatoprak S, Uzun N. Çocuk ve ergen madde tedavi merkezinde yatarak tedavi gören ergenlerin sosyodemografik ve klinik değerlendirilmesi. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi. 2020; 27(2): 110-115.
183. Karagül V, Hocaoglu C. Madde bağımlısı bireylerin sosyodemografik bir analizi: İstanbul Esenyurt örneği. Akademik Hassasiyetler 2020; 7(13): 473-488.
184. Tektaş Soy İ, Kocataş S. Madde bağımlılığı tanısı almış bireylerde benlik saygısı ve sosyal dışlanma algıları arasındaki ilişki. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2020; 36(2): 73-86.
185. Yilmayan A. Van ili merkezindeki 10-12. sınıf öğrencilerinde narkotik madde kullanım yaygınlığı. ISPEC International Journal of Social Sciences & Humanities 2020; 4(3): 183-211.
186. Yılmaz G, İbiş S, Aktuğ ZB. Üniversite öğrencilerinin sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanma durumları. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2020; 2(2): 73-80.
187. Emeksiz S, Perk O. Çocukluk çağı zehirlenmeleri: Tehlikenin farkında mıyız! Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi 2020; 14(6): 465-470.
188. Şirin H, Uzun ME. Madde kullanım bozukluğu tanısıyla ÇEMATEM'de tedavi gören ergen hastaların sosyodemografik ve klinik özellikleri: Bursa örnekleme. Turk J Child Adolesc Ment Health 2021; 28(2): 151-158.
189. Bayraktar Ö. Başkentin görünmeyen yüzü: Çin'in ve Yenidoğan. Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi 2021; 6(4): 490-504.
190. Bahar E, Söyler S. Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanma sıklığı ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi: Kesitsel bir araştırma. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2021; 14(3): 570-584.
191. Yanardağ R, Özkan Y. Madde kullanan 13-18 yaş arası çocukların anne-babaları ile ilişkilerinin incelenmesi. Journal of Social and Humanities Sciences Research 2021; 8(73): 2080-2096.
192. Geniş B, Coşar B, Arıkan Z. Yataklı serviste tedavi edilen opiyat bağımlılarında psikiyatrik eşit, hastanede kalış süreleri ve geri kabul oranları. Journal of Academic Research in Medicine 2021; 11(1): 24-31.
193. Günay Molu N, Hisar F. Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin madde kullanımı, genel ruhsal durumu ve şiddet eğilim düzeyleri. Genel Sağlık Bilimleri Dergisi 2021; 3(1): 29-40.
194. Yalap Tuna R, Erdoğan MB, Borlu A, et al. Kayseri İli Zehirlenme Olgularının Analizi. 14 Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, 2011.
195. Boztaş MH, Kaygusuz ÇÇ, Arısoy Ö, Gürel S. Kronik tiner bağımlılığında erken başlangıçlı bilişsel yetersizlik, depresyon ve psikotik bozukluk: olgu sunumu. Dusunen Adam 2011; 24(1): 69-74.
196. Bayar N, Bas CY, Erkal Z, Arslan S. bütan gazı inhalasyonu sonrası gelişen miyoperikardit olgusu.
197. Anadolu Kardiyol Derg 2013; 13(5): 505.
198. Tural Hesapçioğlu S. Risperidone induced bradycardia and syncope in a case with volatile substance abuse. Dusunen Adam 2014; 27(1): 74.
199. Çorbacioğlu ŞK, Akkuş Ş, Çevik Y, et al. Acute myocardial infarction with normal coronary angiography after butane inhalation. Acil Tıp Olgu Sunumları Dergisi 2015; 6(1): 16-18.
200. İlhan R, Artar A, Bütün C, Yücel Beyaztaş F. Butane gas inhalation resulting in death: Two case reports. Med Sci (Turkey) 2015; 4(4): 2938-2946.
201. Karadeniz H, Ketenci HÇ, Boz H, Kazındır G, et al. Ergenler arasında çakmak gazı soluma sonucu ani ölüm olgu sunumu. Adli Tıp Bülteni 2016; 21(1): 55-58.
202. Yaşar S, Yıldırım E, Koklu M, et al. A Case of reversible cardiomyopathy associated with acute toluene exposure. Turk J Emerg Med 2016; 16(3): 123-125.
203. Bozabalı S, Ülger Z, Levent E, Özyürek AR. Atrial flutter in an adolescent glue sniffer. Ege Tıp Dergisi 2017; 56(3): 145-147.

204. Karaaslan A. Çocuk ve ergenlerde uçucu madde bağımlılığını etkileyen psikososyal sebepler: olgu sunumu. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi 2017; 4(2): 1-11.
205. Mengi T, Çoban A, Beckmann Y. İnhalasyon Yolu ile kronik tolüen kötüye kullanımı: kraniyal manyetik rezonans görüntüleme bulguları. Ege Klinikleri Tıp Dergisi 2017; 55(1): 45-46.
206. Yavuz MY, Anar C, Alıcı İÖ, et al. Çakmak gazı inhalasyonuna bağlı nadir görülen diffuz alveolar hemoraji olgusu. Respiratory Case Reports 2018; 7(3): 145-148.
207. Gökalep G, Berksoy E, Anıl M, et al. Nadir görülen bir kardiyotoksikite: bütan inhalasyonu. Journal of Pediatric Emergency and Intensive Care Medicine 2018; 5(3): 132-134.
208. Yurtseven A, Türksoylu M, Karapınar B, Saz EU. A "glue sniffer" teenager with anuric renal failure and hepatitis. Turk J Pediatr 2018; 60(2): 206-209.
209. Kalkan A, Yeniocak S, Öztürk M, et al. A rare case of metabolic acidosis associated with paint thinner abuse. Journal of Emergency Medicine Case Reports 2018; 9(2): 36-37.
210. Yılmaz A, Balcı I, Şenlik M, Karbeyaz K. A case report of death of an adolescent with pectus carinatum (pigeon breast) deformity due to lighter gas (butane) usage. Med Sci (Turkey). 2018; 7(2): 428-430.
211. Biçer R, Ögel K. Metamfetamin bağımlısı bir olgunun YEDAM modeli ile tedavisi ve takibi. Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi 2019; 1(Özel Sayı 1): 63-65.
212. Kaya A, Temürkol SC, Özçalışkan B, Güler H. Adli bir olgu olarak çakmak gazı inhalasyonu ve nörolojik sekelleri. Adli Tıp Bülteni 2020; 25(2): 148-153.
213. Seki Öz H. Bütan- propan gaz bağımlılığı ile geçen 19 yıl: bir olgu sunumu. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2021; 8(3): 346-352.
214. Kılıç B. Bir Dönem Sokakta Yaşamış Üç Gencin Yaşamöyküsü: Sokakta Yaşamaya Başlama Süreci Üzerinde Erken Dönem Anne-Çocuk İlişkisinin Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, 2012.
215. Çetinöz E. Uyuşturucu ile mücadele. www.pa.edu.tr (18 Ekim 2021'de ulaşıldı.)
216. Türkiye Yeşilay Cemiyeti. Covid-19 salgını sonrası Türkiye'de bağımlılıklara ilişkin mevcut durum. <https://www.yesilay.org.tr/tr/haberler/covid-19-salgini-sonrasi-turkiyede-bagimliliklara-iliskin-mevcut-durum> (20 Ekim 2021'de ulaşıldı.)
217. Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM). EMCDDA 2012 Ulusal Raporu (2020 Verileri), 2021.
218. Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM). EMCDDA 2012 Ulusal Raporu (2011 Verileri), 2012.
219. Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM). EMCDDA 2014 Ulusal Raporu (2013 Verileri), 2014.

Yazar Katkıları: Tüm yazarlar ICMJE'in bir yazarda bulunmasını önerdiği tüm ölçütleri karşılamışlardır

Etik Onay: Bu çalışma için ilgili Etik Kuruldan etik onaya gerek bulunmamaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Author Contributions: All authors met all criteria recommended by ICMJE for being an author

Ethical Approval: There is no need to obtain ethical approval from the relevant Ethics Committee for this study..

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have declared that there is no conflict of interest.

Financial Disclosure: Authors declared no financial support